

UNIVERZITA PARDUBICE
FILOZOFICKÁ FAKULA

PODOBY A PROMĚNY POHÁDEK JOSEFA ŠTEFANA KUBÍNA

RADKA TICHÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Radka Tichá**
Osobní číslo: **H14144**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia: Historicko-literární**
Název tématu: **Podoby a proměny pohádek Josefa Štefana Kubína**
Zadávající katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Pisatelka bakalářské práce se zaměří na rozbor a interpretaci autorských pohádek Josefa Štefana Kubína.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Andrea Kamenická

Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2017**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSC.
děkan

L.S.

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Příloha zadání bakalářské práce

Seznam odborné literatury:

- KUBÍN, Josef Štefan. Dárek od pohádky. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, 1925, 118 s.; KUBÍN, Josef Štefan. Když se čerti rojili. 2. vyd. Praha: Albatros, 1985, 109 s.; KUBÍN, Josef Štefan. Bohatýr smích. Praha: Československý spisovatel, 1953, 144 s. Žatva.; KUBÍN, Josef Štefan. Kniha pohádek. Vyd. 9., (V KK 2.). Praha: Knižní klub, 2013, 181 s. ISBN 978-80-242-3775-6.; KUBÍN, Josef Štefan. Koníček Diblík. Praha: Albatros, 1970, 32 s. Korálky.; KUBÍN, Josef Štefan. Lidové pohádky z Podkrkonoší. Praha: Odeon, 1971, 514 s. Lidové umění slovesné.; KUBÍN, Josef Štefan. Pohádek jako kvítí. 4. vyd. Praha: Albatros, 1987, 180 s.; KUBÍN, Josef Štefan. Princezna Pohádka. 3. vyd., V Státním nakladatelství dětské knihy 2. vyd. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1964, 255 s.; KUBÍN, Josef Štefan. Škubánek. 2. vyd. v SNDK. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1965, 29 s. Korálky.; KUBÍN, Josef Štefan. České Kladsko: nástin lidopisný. V Praze: Nákladem Národopisné společnosti čsl., 1926, 234 s., 1 obr. příl. Národopis lidu československého.; KUBÍN, Josef Štefan. České emigrantské osady v pruském Slezsku: Čechové štrálské. Praha: Československý ústav zahraniční, 1931, 276 s., [8] s. obr. příl. Knihovna Československého ústavu zahraničního.; ÚLEHLA, Vladimír. Dáme pohov J.Š. Kubínovi? Muzejní noviny : [muzeum a galerie Jičín]. Jičín, 2004, (26), 19-21.; KUBÍN, Josef Štefan. J. Š. Kubín národním umělcem. Pochodeň. 1964, 53(241), 1.; SEMRÁDOVÁ, Eva. Josef Štefan Kubín: metodický materiál pro práci s dětmi a mládeží vydaný ke 120. výročí narození J.Š. Kubína ; zpracovala Eva Semrádová. Hradec Králové: Státní vědecká knihovna, 1984, 31 s.; VŠETIČKA, František. Josef Štefan Kubín. Praha: Československý spisovatel, 1980, 126 s.; WAGNER, Jan. Josef Štefan Kubín: 1864-1965. Praha: Literární archiv Památníku národního písemnictví, 1968, 53 s. Edice inventářů Literárního archivu Památníku národního písemnictví.; Kouzelný vypravěč. Albatros. 1984, (10), 6.; J, Šedý. Krajské nakladatelství v Havlíčkově Brodě. K narozeninám J.Š. Kubína. Cesta Vysočiny. 1961, 2(40), 3.; KUBÍN, Josef Štefan. Na vaši radost. Hradec Králové: Kruh, 1985, 427 s. Prostor, próza.; (TO). Národopisec, spisovatel a pohádkář Josef Štefan Kubín. Nové noviny. Jičín, 1999, (40), 6.; RODR, Josef. Rozsévač radosti: život a dílo J.Š. Kubína. Hradec Králové: Krajská knihovna, 1960, 25 s. Metodický materiál.; CHALOUPKA, Otakar. Vypravěč Josef Štefan Kubín. Hradec Králové: Východočeské nakladatelství, 1966, 127 s. Bibliografie díla J.Š. Kubína.

Prohlašuji:

Tuto bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplívající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Moravanech dne 28.6 2017

.....
Radka Tichá

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Andree Kamenické za pomoc při výběru tématu a stanovení cílů mé bakalářské práce.

Anotace

Tato bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, a to do části teoretické, kde se zabývám autorem Josefem Štefanem Kubínem, stručným vývojem pohádky před nástupem Josefa Štefana Kubína na literární pole a poté významem pojmů pohádka autorská i folklórní.

V druhé části své práce se zabývám rozbohem a interpretací pohádek vycházejících z lidové slovesnosti i pohádek, jejichž autorství náleží Josefu Štefanu Kubínovi.

Klíčová slova

Pohádka, autorská pohádka, lidová pohádka, Josef Štefan Kubín, literární interpretace

Annotation

This bachelor thesis is divided into two parts, namely the theoretical part, where I deal with author Josef Štefan Kubín, a brief development of the fairy tale before the arrival of Josef Štefan Kubín on the literary field and then the meaning of folk and folk tale. In the second part of my work deals with the analysis and interpretation of fairy tales based on folklore and fairy tales, whose authorship belongs Josefu Štefanu Kubin.

Title

Forms and transformations of the stories of Josef Štefan Kubín

Key words

Fairy tale, author fairy tale, folk fairy tale, Josef Štefan Kubín, literary interpretation

Obsah

Prohlašuji:.....	4
Poděkování:.....	5
Anotace	6
Klíčová slova	6
Annotation	6
Title	6
Key words.....	6
Úvod.....	11
Josef Štefan Kubín.....	12
1.1. Život Josefa Štefana Kubína	12
1.2. Tvorba Josefa Štefana Kubína.....	14
1.2.1. Folklor – Lidová povídka.....	14
1.2.2. Folklor – Píseň.....	15
1.2.3. Národopisné studium	15
Základní mezníky literatury pro děti v českém prostředí.....	17
Pohádka.....	20
Vznik pohádky.....	20
Lidová (folklorní pohádka).....	21
Autorská pohádka	22
Podoby a proměny pohádek Josefa Štefana Kubína.....	23
Interpretace vybraných pohádek Josefa Štefana Kubína	26
Pohádková prvotina Hostem u pohádky	27
Formální náležitosti povídky Tambor.....	29
Formální náležitosti pohádky Tambor králem	31
Pohádkové motivy.....	31
Druhá pohádková kniha V moci kouzla	32
Formální náležitosti povídky Prašiváček.....	34
Formální náležitosti pohádky Vašíček zlatovlásek	36
Pohádkové motivy.....	38
Z knihy Pestrý kolotoč	39
Pohádka Čáp.....	40
Pohádka I dobrý plavec utone	41
Z knihy Když se čerti rojili	43
Pohádka Horká jehla	43
Porovnání vybraných pohádek	46

Námět.....	46
Vyprávění.....	47
Další knihy určené dětskému čtenáři:.....	49
V ráji mladosti.....	49
Kniha pohádek.....	50
Závěr.....	51
Resumé.....	53
Použitá literatura.....	55
Primární literatura.....	55
Sekundární literatura.....	55
Přílohy : Pohádky a povídky.....	56
Tambor králem.....	56
Tambor.....	59
Vašíček Zlatovlásek.....	62
Prašiváček.....	69
Čáp.....	77
I dobrý plavec utone.....	79
Horká jehla.....	80

Úvod

Předmětem této bakalářské práce je sledování podoby a proměny pohádek českého spisovatele Josefa Štefana Kubína (1864 – 1965). Stejně tak, jak dlouhý byl jeho život, je dlouhá i jeho písemná pozůstalost. Mým cílem bylo v první řadě se zaměřit na rozbor a interpretaci jeho autorských pohádek.

Život Josefa Štefana Kubína byl pestrý, protože hodně cestoval a pobýval v nejrůznějších zákoutích naší vlasti, ale také i v zahraničí. Jeho zájem o tradici lidové písně a lidového vypravěčství má kořeny hluboko v Kubínově dětství. Každá publikace, věnující se autorovi Josefu Štefanu Kubínovi připomíná jeho první vzpomínku na lidovou písničku, kterou slyšel od sousedky Emčy Bartošové, proto jsem se rozhodla i já tuto vzpomínku ocitovat: „Poslouchám, poslouchám udiven, a jak že mě to chytne do tenat. To byla jiná řeč než slyšeti všedně, nový svět představ, plný nevystihlého kouzla. Písnička mi vzrušila všecken cit, vzbudila ve mně neznámé dojmy. To děvče znalo eště asi pět šest jiných, všecky sem si na místě zapsal, a to byl můj první zpěvníček. Kochal sem se v něm nevýslovně, a odtud lidová píseň stala se mým dychtěním.“¹

Stejně takovým způsobem, jakým si Kubín zaznamenal a zahořel láskou k prvním písničkám, začal později zaznamenávat lidové povídky a pohádky, které jej fascinovaly. Jeho autorská tvorba by se jistě neobešla bez skutečnosti, že byl vášnivým sběratelem lidového folklóru. Na rozdíl od jiných autorů nezačal psát pohádky z potřeby vlastní, ale z podnětu Františka Tichého, který upravil některé Kubínovy povídky na pohádky a zažehl v něm plamínek touhy představit pohádky jednotlivých krajů všem českým dětem.

Ve své práci se budu zabývat Kubínovou autorskou pohádkovou tvorbou, ale i jeho pohádkovou tvorbou, která vychází z lidové slovesnosti. Pohádky, které našli svoji předlohu ve folklóru, porovnáám s původní povídkovou tvorbou. Autorské pohádky porovnáám s pohádkami vycházejícími z lidové slovesnosti a tím zjistím, jakým způsobem se Josef Štefan Kubín vyvíjel a do jaké míry měla jeho sběratelská činnost vliv na jeho autorskou tvorbu.

¹ CHALOUPKA, Otakar. *Vypravěč Josef Štefan Kubín*. Hradec Králové: Východočeské nakladatelství, 1966, Bibliografie díla J.Š. Kubína. Str.: 12

Josef Štefan Kubín

1.1. Život Josefa Štefana Kubína

Josef Štefan Kubín se narodil 7. října roku 1864 v Jičíně otcí kováři a matce, která pocházela ze zemědělské rodiny z Bělehradu. Roku 1884 maturoval v Jičíně na gymnáziu, téhož roku se stal studentem filozofické fakulty v Praze, kde studoval moderní folologii². Vysokou školu absolvoval v roce 1891 a stal se z něho středoškolský profesor. Své první působení v roli učitele si nejprve vyzkoušel v Kutné Hoře, ale již od roku 1892 se přemístilo jeho působení na deset let do Českých Budějovic, poté se vrátil do rodného Jičína jako učitel na reálce. Setrval také v Mladé Boleslavi a od roku 1911 až do nástupu do penze, tedy roku 1925 vyučoval v Praze na gymnáziu.

Přestože odešel na penzi již v roce 1925, konec jeho života je datován k 1. listopadu roku 1965. Těchto čtyřicet let života trávil jako aktivní lidový sběratel a spisovatel, počátky jeho tvorby však předcházejí důchodový věk. Samotný Kubín se nechal slyšet při rozhovoru, který byl nahráván na magnetofonový záznam následovně: „No to nevím, bylo-li to v sekundě nebo v tercii, profesor se zmínil o tom názoru snad Latiníků nebo Řeků, že básníka políbí Múza a on že pak napíše to a to. Tak já jsem si vzal jednou papír, tužku a zalezl jsem u Dobruňky do olšinek, aby mě nikdo neviděl, a čekal jsem, že mě třeba taky políbí Múza a že napíšu velikou báseň. Čekal jsem hodinu, snad ještě dýl, ale pořád jsem necítil, že by mě ta Múza políbila. A taky jsem nebyl schopen nic napsat. Mě to tak hrozně dojalo, že jsem se dal do vzlykotu, až mně srdce usedalo. Tak mě nechce ta Múza políbit! No ale neustal jsem ji pronásledovat potom, a když jsem byl kvintán, sextán tak jsem už začal verše psát, které mám ještě dodnes většinou.“³ Kubín, jak je patrné z ukázky, dychtil již od mládí po myšlence stát se spisovatelem.

Kubín svoji první rukopisnou sbírku vytvořil během svých studií na vysoké škole, jmenovala Vlny a vlnky, nikdy ovšem nebyla vydána. Věnoval se překladatelství, za zmínku

² Uvedeno v knize Chaloupka, Otakar. Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež. 1. vyd. Praha : Albatros, 1985. Strana 213, v knize Chaloupka, Otakar. Kontury české literatury pro děti a mládež : (od začátku 18. stol. po současnost) 2. vyd. Praha : Albatros, 1984. Strana 212 uvedeno, že vystudoval romanistiku

³Magnetofonový záznam z roku 1961 in Kubín, Josef Štefan, Na vaši radost.; (předml. O. Chaloupka ; uspoř. J. Jech). 1. vyd. Hradec Králové : Kruh, 1985. Prostor. Strana 19

stojí jeho překlad Písně o Rolandu, který vydal Jaroslav Vrchlický. Většina jeho děl byla vydávána až po jeho odchodu do penze, výjimku však tvoří kniha Pohádky z Kladska, která byla vydána v roce 1917 a kniha Hostem u pohádky, ta vyšla rok před jeho odchodem do penze, tedy roku 1924. Kubín se zajímal o lidovou slovesnost a o studium etnografie.⁴ S tím souvisí i jeho zahraniční cesty: „např. studijní pobyt ve Švýcarsku, delší studijní pobyt v Jugoslávii, cesty do Ruska, Francie, na Korsiku aj., zejména pak návštěvy těch území v sousedních zemích, kde se mluvilo česky (Kladsko, Štrálsko).“⁵

Otakar Chaloupka popisuje Kubínův vstup do literatury jako „vstup zadními vrátky“,⁶ protože dětská literatura ve dvacátých letech dvacátého století nebyla vnímána jako literatura, což se záhy začalo měnit a čeští spisovatelé začali literaturu pro děti brát vážně. „Jeho vlastní pohádková tvorba ... vyrůstala organicky a logicky z Kubínova zájmu o lidovou slovesnost, o umění a tradici baječů.“⁷ I přesto, že jej Otakar Chaloupka označuje v knize Kontury české literatury pro děti a mládež za folkloristu – amatéra, je v odborných knihách označován jako sběratel folklóru. Výjimečnost jeho podání sesbíraných lidových povídek tkví v tom, že texty neupravoval, ani nevynechával nevhodné pasáže. Jednoduše řečeno se nechal inspirovat přirozeností a někdy i hrubostí jazyka povídek natolik, že neměl potřebu je upravovat, protože upravené povídky by nepůsobily tolik věrohodně a nevystihovaly by kontext svého původu.

Autorovo jméno znělo na počátku jeho života o něco strozeji. Do matriky byl zapsán jako Josef Kubín. Ale od roku 1919 používal i přídomek Štefan. „Někdy v létě, tuším r. 1918, přinesla Česká politika v nedělní příloze povídku od neznámého mně Josefa Kubína. Aby se předešlo matení, hledal jsem nějaký odlišný přídomek. Když po převratu Slovensko s námi utvořilo jednotný stát, z radosti nad tím povídám – přijmu jméno po prvním Slováčku, který k nám zavítá. Nedal na sebe dlouho čekat a byl tu – Štefan Uharka. ...“⁸

Josef Štefan Kubín prožil dlouhý život a neminuly jej ani smutné osudy světových válek. Druhá světová válka mu sebrala dceru Vlastu, která byla popravena v koncentračním táboře ve Waldhausenu. Tato událost měla vliv na Kubínovu tvorbu, když ztratil dceru, potuloval se

⁴ Etnografie = národopisectví

⁵ Chaloupka, Otakar. Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež. 1. vyd. Praha : Albatros, 1985. Strana 213

⁶ Chaloupka, Otakar. in Kubín, Josef Štefan, Na vaši radost.; (předml. O. Chaloupka ; uspoř. J. Jech). 1. vyd. Hradec Králové : Kruh, 1985. Prostor. Strana 12

⁷ Chaloupka, Otakar. in Kubín, Josef Štefan, Na vaši radost.; (předml. O. Chaloupka ; uspoř. J. Jech). 1. vyd. Hradec Králové : Kruh, 1985. Prostor. Strana 13

⁸ VŠETIČKA, František. *Josef Štefan Kubín*. Praha: Československý spisovatel, 1980, str. 8.

mezi jičínskými obyvateli a zapisoval si jejich vyprávění. V roce 1941 vyšel první díl Jivínských rapsodií⁹ s názvem Hrozná chvíle, na této knize však autor pracoval již od svého dětství, kdy poslouchal vyprávění poutavých příběhů z úst svého otce, a jičínských obyvatel.

1.2. Tvorba Josefa Štefana Kubína

1.2.1. Folklor – Lidová povídka

Kubínův zájem o folkloristiku vycházel již z dětství, kdy byl často přítomný tomu, jak jeho otec vypráví příběhy z rodného Podkrkonoší. Vzhledem k tomu, že si byl vědom toho, že se v místě jeho narození vyskytuje silná folklorní tradice, začal studovat lidovou tradici právě v Podkrkonoší. Dále pokračoval výzkumem v oblasti Kladska, Štrálu a na Hlučínsku. Od svých třiceti osmi let pracoval na výzkumu lidových tradic a to po celých třicet pět let svého následného života. František Všeticka jej označuje za zachránce velkých hodnot, protože Kubín dokázal zmapovat území, na kterých se vyskytovaly poslední zbytky českých obyvatel, kteří například po druhé světové válce emigrovali z území Štrálu. Kdyby Kubín zatoužil objevovat českou lidovou tradici o pár desítek let později, nejspíše by se už nesetkal s tolika vypravěči a baječi jako na samém počátku dvacátého století. Ze všech zkoumaných oblastí zaznamenal hlavně lidové povídky. V Kladských povídkách a Lidových povídkách z českého Podkrkonoší zaznamenal skoro 750 povídek, což dokazuje silnou českou lidovou tradici v těchto oblastech. „Odborný ráz kladských a podkrkonošských povídek se projevoval už ve formě záznamu, který velmi přesně reprodukoval nejen vlastní text, ale i jeho jazykovou a fonetickou stránku.“¹⁰ Lidové povídky se stali kontroverzním dílem své doby, protože je autor zaznamenal bez úprav v celé své lidové přirozenosti a bez ostychu. Jako první dodržel přesný dialektický a fonetický ráz lidového vyprávění.

Naopak v oblastech Hlučínska a Štrálska se nesetkal s úspěchem, i přes to, že se studiu těchto oblastí věnoval deset let. Konkrétně v knize České emigrantské osady v Pruském Slezku bylo publikováno třináct povídek a v díle Popis hlučínské moravčiny se neobjevila ani jedna povídka.

⁹ Jivínské rapsodie = Jičínské příběhy s dramatickým příběhem

¹⁰ VŠETICKA, František. *Josef Štefan Kubín*. Praha: Československý spisovatel, 1980, str. 14.

1.2.2. Folklor – Píseň

Josef Štefan Kubín se stal i sběratelem české lidové písně. Komise českého pracovního výboru pro lidovou píseň v čele s Otakarem Hostinským dala podmět nejenom Kubínovi k tomu, aby se začal o lidovou píseň více zajímat. „Jeho práce byla velmi plodná: shromáždil zápisy z jižních a západních Čech, z Roudnicka, Polabí, Boleslavska, Hořicka, Chlumecka, Vysokomýtska, Jičínska, Náchodska, Podkrkonoší a Kladska.“¹¹ Z celkového počtu 2278 sesbíraných písní se knižního vydání dočkala pouze necelá jedna pětina a to konkrétně písně, které jsou čerpány z území Kladska, a které byly publikovány v roce 1925 ve výboru Kladské písničky. Stejně jako v lidových povídkách nedochází ani v písničkách k dodatečné úpravě sběratelem. Mohou se tak pyšnit přívlastky jako ušlechtilé, cudné, nezbedné, nevázané, nebo dokonce erotické.

1.2.3. Národopisné studium

Tato kapitola není nijak vymezenou kapitolou v Kubínově životě. Stává se spíše Kubínovým životem. Prolíná v sobě jeho kladný vztah k folkloristice, etnografii, národopisectví a dialektologii. Během svých pobytů neshbíral pouze povídky, nebo pouze písničky. Celkově se seznamoval s prostředím, ve kterém se ony povídky, či písničky odehrávají. Poznával lidi, jejich povahu, tradice, zvyky, oblékání, dialekt, nebo dokonce i náboženskou kulturu. Svě zkušenosti zaznamenal v díle České Kladsko, které bylo vydáno poprvé v roce 1919 jako tenká brožura a poté v roce 1926 jako obsáhlá publikace. Další kniha zabývající se studiem národopisectví nesla název České emigrantské osady v Pruském Slezsku, kde sledoval osadníky takzvaného „českého koutku“, kde většina obyvatel již nedokázala česky číst, ani psát.

Sám považoval knihy povídek z Podkrkonoší a Kladska jako hlavní zdroj k národopisnému studiu. Zde mohl on, ale i jakýkoli čtenář pozorovat doslovný dialekt daného kraje, vesnice, nebo specifickou slovní zásobu jednotlivých osob, například slang u jednotlivých povolání. Díky svým zkušenostem byl schopen vytvořit i slovník kladských dialektických zvláštností, který byl součástí knihy Lidomluva Čechů kladských, vydané

¹¹ VŠETIČKA, František. *Josef Štefan Kubín*. Praha: Československý spisovatel, 1980, str. 22

v roce 1913. Tento slovník patřil ve své době mezi tři nejrozsáhlejší dialektické slovníky u nás.

Základní mezníky literatury pro děti v českém prostředí

Počátky české literatury určené pro děti se dají sledovat od 17. století, kdy se Jan Amos Komenský již ve vyhnanství rozhodl věnovat otázkám výchovy a vzdělání. Jednalo se o pedagogická díla, ve kterých Komenský vyžadoval, aby školní vzdělávání bylo předáváno v mateřském jazyce, srozumitelně, a hlavně aby se vyučovaly věci, které žáci budou potřebovat pro praktický život. Komenský je prvním autorem, který pochopil, že člověk se nejvíce formuje v dětství, a že výchova v dětství ovlivní následující vývoj zbytku života člověka, proto přistupoval k dětem s úctou. Své myšlenky o tom, že by děti měli k výuce využívat veškeré své smysly, sepsal v klíčové knize s názvem *Informatorium školy mateřské „podávající – poprvé v dějinách vůbec – podrobný obsah výchovy dětí předškolního věku i návod, jak s ním pracovat, aby pak na něm mohla budovat i škola ...* Vyvrcholením těchto snah byl Komenského úmysl vytvořit už přímo pro děti tohoto věkového stupně obrázkovou knížku, která měla být předstupněm školních učebnic.¹² A právě touto obrázkovou knížkou se stal *Orbis sensualium pictus*, který překročil hranice a je považován za první obrázkovou knihu určenou dětem, zde se na stejné úrovni setkává důležitost textového sdělení a obrázků. Například vytvoření slabikáře, kde každé písmeno má své grafické vyobrazení v podobě zvířete. Důležitost tohoto díla dokládá fakt, že v 18. století byl *Orbis pictus* druhou nejvydávanější knihou v civilizovaném světě, konkurovala mu jen bible. Co se týče překladů, udává se, že toto dílo bylo přeloženo do více jak tří set jazyků.

Další etapou vývoje české literatury určené dětem je období 19. století, kdy se literaturou pro děti zabývali autoři dnes již zvučných jmen, jako je Božena Němcová, nebo Karel Jaromír Erben. Ten získával pohádky během svých cest po venkovských archívech, ve kterých hledal památky staročeského písemnictví. Na těchto cestách se setkával s lidovou slovesností v podobě písní, říkadel, pověstí a v neposlední řadě právě také v podobě pohádek. Erbenova sbírka s názvem *Sto prstonárodních pohádek a pověstí slovanských v nářečích původních*. Podle Oldřicha Sirovátky Erben nenazval knihu jako národní pohádky, ale jako prstonárodní pohádky z důvodu, že tyto pohádky a pověsti jsou typické pro takzvané nižší třídy naší společnosti, tedy pro prosté lidi. Kniha byla později přeložena do češtiny pod názvem *Vybrané báje a pověsti národní jiných větví slovanských*. Ve 40. letech 19. století se pokouší Erben vytvořit české pohádky, jejichž motiv nachází v lidové slovesnosti na Chodsku, v Podkrkonoší, nebo od přátel jakými byli Rybička, Štroch, nebo Šumavský. Po

¹² CHALOUPKA, Otakar. *Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1985. str. 182

původních tvůrčích rozpacích začíná sepisovat pohádky kouzelného typu, jakými jsou například Kouzelné zrcadlo, nebo Zlatovlasá panna. Padesátá a šedesátá léta 19. století jsou pak obdobím nejúspěšnějších Erbenových pohádek, mezi něž řadíme: Hrnečku vař!, Dlouhý, Široký a Bystrozraký, nebo Tři zlaté vlasy děda Vševěda. Zkoumáním folklóru vypořádal princip systému výrazových prostředků, které tvoří pohádku, bez ohledu na to, z kterého prostředí vychází motiv pohádky. Díky tomu jsou jeho pohádková vyprávění nadčasová a obecně platná jak ve století dvacátém, tak i ve století jednadvacátém. „Erbenovy pohádky, vydávané od konce 19. stol. v různých edičních úpravách, tvoří základní fond dětské literatury.“¹³

Lehkým kontrastem Erbenovy literatury určené pro dětského čtenáře jsou pohádky, které sepsala Božena Němcová. Její školní vzdělání bylo omezeno na potřebné minimum. Nikdy se nevěnovala folkloristice natolik odborně jako Karel Jaromír Erben. Z tohoto důvodu nepřistupuje k lidové slovesnosti s odstupem, ani s teoretickými znalostmi. „Při vyprávění často improvizuje a předlohy umělecky stylizuje, cenu pohádek vidí v jejich uměleckých a ideových hodnotách, které postrádá právě soudobá literatura.“¹⁴ Ve 40. letech 19. století se začala věnovat sbírání a zpracovávání lidových pohádek. Stejně jako Erben, byla podporována přáteli, jakými byl například Malý, Čejka, nebo Nebeský. Své pohádkové prvotiny uveřejnila v sešitech pod názvem Národní báchorky a pověsti, kde převažují pohádky, například Chytrá horákyňe. Právě tato pohádka je důkazem toho, že pohádky vycházející z folklóru, které byly zaznamenány v době Národního osvobození, jsou natolik nadčasové, že i po 150 letech patří mezi typické české pohádky.

Z folklóru vycházeli národní obrozenci z principu, aby zachovali národní identitu, národní tradici. Nejspíše si tito buditelé uvědomovali, že následující generace bude potřebovat silné základy tradic, je možné, že právě pohádky se staly důležitou součástí tvorby národních obrozenců, tedy Němcové, Erbeny, nebo Čelakovského.

Kdo by neznal Sládkovu křišťálovou studánku, kde nejhlubší je les? Ani tato snad jedna z nejrecitovanějších českých dětských básniček není dílem moderního člověka, nýbrž autora, který se narodil v první polovině 19. století. Josef Václav Sládek patří k autorům, kteří literaturu dětem předávali pomocí básniček, nebo říkanek. Lesní studánka se objevila v roce

¹³ CHALOUPKA, Otakar. Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež. 1. vyd. Praha : Albatros, 1985. str. 87

¹⁴ CHALOUPKA, Otakar. Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež. 1. vyd. Praha : Albatros, 1985. str. 270

1888 ve sbírce Skřivánčí písně, kde se snažil zobrazit svět venkovského dítěte obklopeného přírodou.

O devatenáct let mladší, než Josef Václav Sládek je Josef Štefan Kubín, který se k pohádce dopracoval díky dlouholeté práci s lidovou ústní slovesností. Josef Rodr vidí v Kubínově pohádkách krásu v tom, že nekrášlí skutečnost a nesnaží se je zasadit do mytologického kontextu za každou cenu. Cituji z Rodrovy knihy Rozsévač radosti: „Smích může být hryzavý, hlodavý, šimravý, lechtavý, potměšilý, jízlivý, dobrý i špatný. Ale chcete-li ochutnat skutečného smíchu svobodného a osvobozujícího, sáhněte po Kubínových nejčerstvějších knížkách povídek “Zvýchodu světlo“ /1952/ a “Bohatýr smích“ /1953/“¹⁵

¹⁵ RODR, Josef. *Rozsévač radosti: život a dílo J.Š. Kubína*. Hradec Králové: Krajská knihovna, 1960, str.: 11

Pohádka

Vznik pohádky

Pohádka jako taková má své kořeny hluboko v lidové slovesnosti, kdy si dospělí lidé vyprávěli zázračné příběhy, které později byly vyprávěny i dětem. Těm však náležely příběhy často s poučným a výchovným záměrem. Na přelomu 18. a 19. století se tyto příběhy stávají předlohami literárních děl. Vzhledem k tomu, že bylo do této doby běžné předávat si příběhy ústně, dočkaly se pohádky velkého množství mutací a podob. Až záznamy sběračů lidového folklóru, kteří zaznamenali danou pohádku v určité podobě na jednom území, se staly prvními ucelenými texty, které mohly být dále předávány v nezměněné podobě. Samozřejmě záleží na autorovi, jakým způsobem text zaznamená. Zda jej přepíše doslovně včetně dialektu, nebo jej přeformuluje například do spisovné, nebo obecné češtiny a tím vlastně vytvoří další varianty původního textu. Ústní předávání lidové slovesnosti je pozvolný děj, lidé si předávají skladby z generace na generaci, ale také od jednoho souseda k druhému. Pokud jedno podání lidové skladby předává stále jeden člověk, například prarodič vyprávějící jednu pohádku svým vnoučatům, dochází u jeho vyprávění k různým variantám, kdy se jednotlivé vyprávění od sebe liší jenom v detailech. Pokud se však předává z generace na generaci, nebo od souseda sousedovi, dochází tak k rozsáhlejší úpravám původního textu novým vypravěčem, těmto úpravám se říká verze.

Jana Čeňková ve své publikaci *Vývoj literatury pro děti a mládež* vysvětluje přesný vznik slova pohádka, odkud přišlo toto slovo a co vlastně znamená, cituji: „Staročeský pojem „báchora, báchorka“ má ruský kořen z „bachorit“ (prášit); pojmenování pohádka se vyvinulo z polského „gadati“ – mluvit, dále pak vzniklo „gadka, gadanina“ – hádanka, s předponou „pogadka“. Od konce 18. století se pohádka objevuje v nynějším významu (zároveň také pohádka jako hádanka); pojem se ustálil v sedmdesátých letech 19. století.“¹⁶

Pro pohádku je typické, pakliže vytvoří a představí určitou osobu s charakteristickými vlastnostmi, vzhledem a osudem, stane se z této postavy archetyp, který při vystupování v dalším příběhu působí stejně jako v příběhu předchozím. Typickou postavou, která se vyskytuje v českém prostředí je líný, hloupý a chudý Honza, který se vydá do světa, ve

¹⁶ Srov.: ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006, str.: 107

kterém zachrání princeznu, převezde draka a dostane princeznu za ženu a půl království k tomu.

Lidová (folklorní pohádka)

Oldřich Sirovátka pojmenoval lidovou pohádku jako „epický prozaický žánr ústní lidové slovesnosti, jehož základem je umělecká fantastika nebo podobenství.“¹⁷

Lidová pohádka nebyla vždy pohádkou, jednalo se o texty, které v sobě nesly poučení, vysvětlení nadpřirozených věcí, životní moudra a hlavně základní rozlišení mezi tím, co je dobro, a co je zlo. Nejstaršími pohádkami jsou takzvané pohádky kouzelné, které mají zázračný děj, obsah a mnohdy i místo. Kubín o ní mluví jako o netištěné knize lidu, z které každý může naslouchat, ale také číst.

Lidová slovesnost je v různých zemích odlišná, ale můžeme mezi nimi najít základní typy žánrů, které jsou pro všechny společné. Oldřich Sirovátka jich nachází celkem pět. Za prvé mluví o písních a popěvcích, za druhé o vyprávění, za třetí o divadlu a lidové hře, za čtvrté o malých folklorních žánrech a za páté o dětském folklóru (říkadla a hry). Dále uvádí, že některé národy mají své specifické žánrové druhy. Jsou jimi například ruské častušky a byliny, polské krakovjaky, nebo ukrajinské historické epické dумы.¹⁸

Oldřich Sirovátka o lidové slovesnosti a literatuře mluví takto: „Proti literatuře se lidová slovesnost vyznačuje některými podstatně jinými vlastnostmi. Předně žije v přímé, bezprostřední komunikaci; proto se jí někdy říká ústní slovesnost, ústní podání, ústní, orální tradice. ... Naproti tomu literatura žije v komunikaci nepřímé, zprostředkované, její texty se dostávají ke čtenáři prostřednictvím písma.“¹⁹

¹⁷ Srov.: ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006, str. 108

¹⁸ Srov.: SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd České republiky, 1998, Str. 20

¹⁹ SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd České republiky, 1998, Str. 16

Autorská pohádka

Autorská pohádka je taková pohádka, kterou autor vytvořil takzvaně uměle, je to tedy nově vymyšlený příběh, který ale musí obsahovat pohádkové prvky, které jsou většinou určeny pro děti.

Vývoj tohoto žánru úzce souvisí s folklorní pohádkou. I přes to, že první pohádky, které považujeme za autorské, vlastně autorskými pohádkami zcela nejsou. Božena Němcová je považována za autorku pohádek, ale přesto motivy svých pohádek nalézala v lidové slovesnosti. Důležitým milníkem se stává období národního obrození, kdy se autoři snaží vložit do pohádky vlastenecký apel, jednalo se o výchovu budoucích vlastenců, kteří by měli být pyšni na svoji zem a svůj původ.

Za zakladatele autorské pohádky považují odborníci dánského spisovatele Hanse Christiana Andersena, který je autorem zhruba sto padesáti pohádkových textů. Svě první pohádky uveřejnil v roce 1835 v sešitě s názvem Křesadlo.

Podle Otakara Chaloupky nebylo na počátku 19. století pro tvorbu autorské pohádky u nás vhodné prostředí, protože se zde velké přízni těšily překlady německé mravně výchovné a sentimentální beletrie. Autorské texty, které se vzhlížely v německých literárních předlohách, jsou texty povídek a novel autorů Magdaleny Dobromily Rettigové, nebo Vojtěcha Nejedlého. Jejich charakter je výchovný. Naproti tomu, bez výchovného záměru zpracovala autorské pohádky Eliška Krásnohorská, je tedy považována za první českou spisovatelku, která napsala pohádky pro děti. Stejně jako Kubín se zabývala i sběrem folklorních textů, které také upravovala a na motivy lidové slovesnosti vytvořila autorské pohádky, například Láska otcovská.

Mezi tvůrce umělých textů pro děti patří Václav Štulc, který je autorem umělých bajek s didaktickou tendencí, dále Josef Franta Šumavský, který vytváří umělé skládky, písně, říkadla, povídky a báchorky s vlasteneckým obsahem. Tito autoři jsou prvními, kdo se zabývá autorskou tvorbou pro dětského čtenáře, ale ne přímo pohádkami.

Podoby a proměny pohádek Josefa Štefana Kubína

Počátek dvacátého století stále patří k období, kdy ústní lidová slovesnost byla stále ještě jedním z nejdůležitějších výchovných způsobů. Josef Štefan Kubín se vydal za specifickou lidovou slovesností a nejspíše ani netušil, že na svých cestách získá nespočet námětů k pohádkové tvorbě. „V době, kdy lidová slovesnost byla opravdu živá, zastupovala pohádka pro děti v mnohém i školu a podílela se také na noetické a etické výchově v dnešním slova smyslu. Z ní čerpalo dítě své představy o dobrém a zlém, o ušlechtilém a proradném, o přátelství a zradě, o lásce a nenávisti. Z ní čerpalo své povědomí národní příslušnosti, znalost jazyka a vědomosti (ovšem též iluze, vidiny a sny) o světě, který leží za hranicemi jeho v sebe uzavřeného kraje, o světě, do něhož – možná – přijde později, nebo také nikdy.“²⁰

Josef Štefan Kubín se k pohádkové tematice dostal pomocí studií lidové slovesnosti. Během svých dlouhých pobytů, při kterých studoval lidové povídky, říkadla, nebo písničky se k jeho uším dostaly i texty, které byly určeny dětskému posluchači. I přesto, že si je zaznamenal, nevytvořil z nich z počátku separované odvětví tvorby, ale zařadil je do povídek. Je nutné zdůraznit a připomenout zásluhu básníka a editora Františka Tichého, který poznal v třech kladských povídkách zárodky pohádky. Pod pseudonymem Zdeněk Broman tyto povídky převzal, upravil Kubínovo nářečí do spisovné češtiny a v prosinci roku 1916 je vydal pod názvem *Pohádky z Kladska*. Byl to možná právě on, kdo dal Kubínovi podnět k tomu, že by se mohl zabývat mimo jiné i pohádkovou tvorbou. Úplně první Kubínovy pohádky jsou tedy lidové vyprávění z území Kladska, které zaznamenal Kubín jako povídky a František Tichý je vydal jako pohádky.

Jana Čeňková ve své publikaci *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury* definuje tři zdroje žánru literatury pro děti a mládež. Do první skupiny řadí říkadla, prózu s dětským hrdinou a autorskou pohádku pro mladší děti. Druhá skupina je tvořena žánry, které převzala literatura pro děti a mládež ze starověké a folklórní literatury. Poslední a zároveň nejobsáhlejší skupinou jsou podle Čeňkové univerzální žánry literatury pro děti a mládež a literatury pro dospělé. V této kategorii tedy můžeme hledat dobrodružnou,

²⁰ CHALOUPKA, Otakar. *Vypravěč Josef Štefan Kubín*. Hradec Králové: Východočeské nakladatelství, 1966, Bibliografie díla J.Š. Kubína. Str. 51

historickou, biografickou, nebo detektivní prózu. Nechybí zde komiks, fantasy literatura, nebo literatura faktu.²¹ Tvorba Josefa Štefana Kubína spadá tedy do druhé žánrové kategorie.

Kubínova tvorba pro děti se datuje od roku 1923²² do roku 1944. Obsahuje na tři desítky knih, ve kterých se dají pozorovat záznamy literární tradice v původním, ale i pozměněném tvaru. Třicet knih není však počet jednotlivých knih, ve kterých by pokaždé byly nové pohádky. Počítají se do toho i výběry, ve kterých jsou zastoupené celé knihy, jako například kniha *Hostem u pohádky* je celá zaznamenána v knize *Zlatodol pohádek III. díl*.

Autorova tvorba pro děti se dá rozdělit do dvou základních mezníků. Prvním z nich je tvorba ovlivněna sběratelskou činností. Vidíme zde tedy přepsané a upravené texty lidového charakteru, které nacházel ve svých zápiscích z cest. Na druhém břehu stojí autorova vlastní tvorba, která vychází z jeho iniciativy a přichází s novými látkami.

Hlavním a velice logickým obrazem ve všech Kubínových textech určených dětskému čtenáři je obraz lidovosti, která v sobě zahrnuje i lidovou moudrost a lidový vtíp. Lidovost se objevuje i u samotného podání vyprávění, kdy používá obraty typické pro určitou společenskou vrstvu, nebo lidová rčení, či přísloví.

Pakliže je čtenář pohádek zvyklí na úvodní frázi za devatero horami a devatero řekami, tedy někde v místě naprosto neurčitém, překvapí Josef Štefan Kubín občas své čtenáře tím, že pohádky zasazuje do konkrétního místa. Tímto místem se stává Kubínův kraj, ve kterém strávil dětství, tedy jeho rodné Podkrkonoší, kam s oblibou zasazuje děj svých pohádek, ať už obecně (pod krkonošskými horami), nebo konkrétně (v Lomnici). Pakliže autor v pohádce přímo nevytkne místo, ve kterém se text odehrává, může si pozorný čtenář toto místo domyslet podle podrobného popisu kroje, který byl v dobách minulých jedním z nejzásadnějších rozpoznávacích znaků. Ať už jde o výzdobu, která se vztahuje k příslušnosti k obci, nebo k příslušnosti třídní společnosti. Dalším poznávacím prvkem je také jazyk, kterým postavy promlouvají.

²¹ Srov.: ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006, str. 17

²² Roku 1923 byly publikovány první pohádky, které Kubín chtěl od počátku publikovat jako pohádky, avšak v roce 1916 vyšla kniha *Pohádky z Kladska* díky Františku Tichému, který v lidových kladských povídkách objevil potenciál pohádky a vydal je. První Kubínovy pohádky mají tedy dataci v už roce 1916.

Dalším typickým atributem Kubínových próz je humor, ten František Všeticka rozdělil do čtyř kategorií:²³

1. Neobyčejné vlastnosti fyzické a přepodivná vzezření.
2. Neobvyklé vlastnosti duševní, především lidská zpozdilost, bláznovství bez zábran a konkurence.
3. Nevidané způsoby cestování a pohybu.
4. Podivuhodné příběhy a dobrodružství.

²³ Srov.: VŠETIČKA, František. *Josef Štefan Kubín*. Praha: Československý spisovatel, 1980, str. 37

Interpretace vybraných pohádek Josefa Štefana Kubína

Kubínovy první knihy vznikly z potřeby předat kouzelný svět lidové pohádky a její básnivost a fantazii každému dětskému čtenáři. V dobách, kdy docházelo k předávání informací hlavně pomocí orálního vypravěčského aktu, se pohádky, které byly více známé, vyprávěly v jedné vesnici tak, a v druhé jinak. Ty méně známé pohádky znali například jen na jednom území celé naše země a tak bylo důležité přiblížit i tyto příběhy ostatním dětem, aby se mohla rozvíjet jejich fantazie. Tohoto úkolu se zhostil Josef Štefan Kubín, který jak sám říkal, nic nesbíral, ale zaznamenával, podle jeho slov sbírají amatéři. On se potuloval nejrůznějšími kouty naší země a zaznamenával vše, co mu přišlo důležité, nebo zajímavé. A právě pohádky se mezi jeho záznamy dostaly ve velkém množství.

Mým cílem je poukázat na několika textech vývojové proměny pohádek Josefa Štefana Kubína, začnu pohádkou, u které je zřejmé, že má svůj základ v povídce a řadí se mezi pohádku, jež Kubín pouze přepsal a nekládal do textu pohádky nové skutečnosti. Budu se zvláště věnovat formálním náležitostem původní povídky i pohádky, poté je obě srovnám. První povídkovou předlohou mi bude povídka s názvem Tambor z knihy Lidové povídky z Podkrkonoší, jejíž pohádková verze nese název Tambor králem a čerpala jsem ji v kapitole Hostem u pohádky ve třetím díle výboru Zlatodol pohádek.

Jako druhou ukázkou vývoje Kubínovy tvorby, jsem si vybrala pohádku s názvem Vašíček Zlatohlávek, kterou jsem čerpala ve čtvrtém díle výboru Zlatodol pohádek, její povídkovou předlohou byla povídka s názvem Prašivček z knihy Lidové povídky z Podkrkonoší.

Společně s třetí a čtvrtou ukázkou se přeneseme o několik let později, do období, kdy Josef Štefan Kubín tvořil již autorskou prózu pro děti. Vybrala jsem pohádku s názvem Čáp a pohádku I dobrý plavec utone, kterou jsem čerpala z prvního dílu výboru Zlatodol pohádek a původně byla součástí autorovy knihy Pestrý kolotoč.

Dalším autorským textem je pohádka Horká jehla, kterou jsem čerpala ze čtvrtého dílu Zlatodol pohádek. Horká jehla původně vyšla v knize Když se čerti rojili.

Texty pohádek a povídek, kterými se budu ve své bakalářské práci zabývat, jsou doslovně citovány v příloze bakalářské práce.

Pohádková prvotina Hostem u pohádky

První Kubínova kniha určena dětskému čtenáři vyšla v roce 1923 a nesla název Hostem u pohádky a podtitul z lidových povídek z Podkrkonoší. První vydání vydal A. B. Černý v Praze, o ilustraci se postaral Václav Náhlíček. Tato kniha obsahuje dvacet osm pohádkových textů, z nichž dvacet čtyři pohádek je přejatých z původních zápisů lidových povídek.

Pro srovnání jsem vybrala pohádku, která nese název Tambor králem. Vyšla v knize Hostem u pohádky, a poté také ve výboru, který uspořádal sám Josef Štefan Kubín, tedy ve třetím díle Zlatodolu pohádek z roku 1951. Josef Štefan Kubín na počátku své tvorby pro děti zpracovával povídkové texty, které se měli stát texty pohádkovými dvěma způsoby. Buď přepisem, kdy původní lidový text reprodukoval do jazyku sobě blízkému, nebo převyprávěním, ve kterém usiloval o novou stylizaci lidové povídky. Pohádka tambor králem byla zpracována prvním postupem, tedy přepisem.

Předlohu této pohádky nalezneme v knize s názvem Lidové povídky z Podkrkonoší vydané roku 1964. Kubínova sběratelská práce těchto povídek započala již v roce 1892. Poslední text si Kubín zaznamenal v létě roku 1915. Texty se dočkaly svého prvního vydání roku 1922 a byly součástí akademických Rozprav III. třídy, určeny byly lingvistům, národopiscům, nebo literárním historikům.

Povídka se jmenuje Tambor a je zařazena mezi povídky, které byly zaznamenány v Sobotce. Vypravěčem byl František Horlík, tesař ve věku 43 let. Povídku znal z vyprávění svého otce. V poznámkovém aparátu Jaromíra Jecha nalezneme ještě jednu variantu této povídky, která pochází z úst Václava Hortíka, mladšího bratra Františka Hortíka a sestry Ludmily Rottové. Jaromír Jech cestoval po stopách Josefa Štefana Kubína, aby mohl zaznamenat osobní data z matrik vypravěčů, od kterých Kubín čerpal povídky, poté hledal jejich potomky, pamětníky, sousedy nebo známé, kteří by doplnili obraz jednotlivých vypravěčů, nebo povídky, které Kubín nezaznamenal. Z textu je zřejmé, že oba vypravěči hovořili najednou, protože Jech mimo přímého děje povídky zaznamenal i jejich dialog nad tím, jak se povídka vyvíjela (L.R. – Ludmila Rottová, V. H. – Václav Hortík), citují:

„L. R.: Ale teďko ten pták?

V. H.: No vo to by nebylo.

L. R.: Co bylo s tím ptákem?

V. H.: Počkej, vo to by nebylo. Zkrátka potom, když byly vysvobozený, tak ty princezky tam ved k tomu místu, kde on se spustil, a oni je vytáhli nahoru, a když měli táhnout jeho, tak on tam přivázal sám veliký kámen. ...²⁴

Rozdíl mezi povídkovou předlohou a samotnou pohádkou je patrný na první pohled. Pohádka není napsána dialektem původního vypravěče, ale obecnou češtinou Josefa Štefana Kubína. Text je pro dnešního čtenáře lépe čitelnější. Obsah pohádky je totožný jako obsah povídky. Pro srovnání jsem vybrala první odstavec textu.

a) *Text povídky*

„Byl jeden král Bamba a měl teda dvě dcery, Antónie a Anna. A ty nic inýho ned’ály, jen v drahejch šatech chodily a parádu honily. A aby bylo na to, jen vypisovaly daně, a králouským degretem to dycky potvrdily. Táta chudák ani vo ničem nevěděl. Dyž se takový dvě nasaděj do domu, to aby jich bylo! Pytlík se ani netrhne.“²⁵

b) *Text pohádky*

„Byl jeden král Bamba a měl teda dvě dcery, Antonii a Annu. A ty nic jiného nerobily, jen v drahých šatech chodily a parádu honily. A aby bylo na to, pořád vypisovaly daně a královským dekretem to dycky potvrdily. Táta chudák o ničem nevěděl. Když se takové dvě nasadí do domu, to aby jich bylo! Pytlík se ani netrhne.“²⁶

Jak můžeme vidět, jedná se o doslovný přepis původního textu. Kubín se v přepisu na pohádku nevzdal ani lidových rčení jako jsou „Když se takové dvě nasadí do domu, to aby jich bylo! Pytlík se ani netrhne.“²⁷ Vliv folkloru na autorovu první prózu pro děti je obrovský. Nevynechal, nebo neupravil ani pasáže, kdy tambor odsekává sani hlavy a stojí v kaluži černé krve. Kubín použil i z dnešního pohledu drastické obrazy, kdy tambor musí zabít vola a

²⁴ KUBÍN, Josef Štefan a Jaromír JECH. *Lidové povídky z Podkrkonoší*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1964, Str.: 533

²⁵ KUBÍN, Josef Štefan a Jaromír JECH. *Lidové povídky z Podkrkonoší*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1964, Str.: 212

²⁶ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 3. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 267

²⁷ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 3. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 267

rozsekat ho, aby mohl krmit Noeho na cestě přes moře. Maso mu však dojde a tak si vyřízne kus masa z vlastního stehna.

Kubín rozdělil formální vzhled povídky a pohádky. Zatímco v povídce používá u přímé řeči uvozovky, v pohádce odděluje přímou řeč pomlčkami.

Formální náležitosti povídky Tambor

V původním textu povídky Tambor můžeme sledovat prvky typické pro pohádku.

Povídka nemá od začátku přesné určení místa a času: Začíná větou: „Byl jeden král Bamba a měl teda dvě dcery, Antónie a Anna.“²⁸ V textu se dále objevují následující věty, které nám utvářejí obraz místa děje příběhu. „Až tady dva propuštěný vod vojska přijdou k hlaunímu městu, ... a z ty vede díra na inej svět.... Já vim jednu cestu až do tvýho domova, ale vede přes dlouhanáncký moře.“²⁹ Až v samotném závěru povídky se dozvídáme, že se Tambor ocitl v Anglii, tedy v místě, kde samotný příběh začal.

Povídka obsahuje jména cizího původu. Král se jmenuje Bamba a pták Noe. Končí úslovím, které často slyšíme v pohádkách. „A jestli eště žijou, starý moc voni nebudou.“³⁰ V pohádkách sice nenacházíme přesně toto znění zakončení vyprávění, ale důležitým prvkem je zde první část věty, tedy sdělení „A jestli ještě žijí,“ které můžeme zařadit mezi úsloví „A jestli (s obměnou pokud) nezemřeli, tak tam žijí dodnes, nebo A zazvonil konec a pohádky je konec.“

Co se týče formální stránky textu, celá povídka se odehrává v lidové mluvě, je zřejmé, že Kubín zaznamenal text přesně tak, jak jej slyšel od Františka Hortlíka. V úvodním slově se autor zabývá jazykovými zvláštnostmi. Sám dokládá, že jména, která posluchači, nebo čtenáři znějí poněkud exotičtě, nejsou schopni samotní vypravěči vysvětlit, jak vznikla, nebo co znamenají. Také poukazuje na fakt, že vypravěči měnili jména hrdinů podle toho, komu byly příběhy určeny. Například když vypravěč znal pohádku, kde hlavním hrdinou byl chlapec

²⁸ KUBÍN, Josef Štefan a Jaromír JECH. *Lidové povídky z Podkrkonoší*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1964, Str.: 212

²⁹ KUBÍN, Josef Štefan a Jaromír JECH. *Lidové povídky z Podkrkonoší*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1964, Str.: 212

³⁰ KUBÍN, Josef Štefan a Jaromír JECH. *Lidové povídky z Podkrkonoší*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1964, Str.: 214

jménem Vašek a shodou okolností se jeho syn jmenoval Vašek, vypravěč záměrně zaměnil jméno třeba za Bohuslava, aby to nevypadalo, že mluví o svém synovi.

V textu se objevuje výměna písmene u za písmeno v před samohláskou, uvádím několik příkladů, jak jsou v povídce zaznamenány, v závorce je pak jejich správný přepis králouský (královský), neujeděl (nevěděl), hlauní (hlavní), čloujek (člověk), pouděčnej (vděčný), naulíkneš (nevlékneš), keušemu (k všemu), deujet (devět), zrouna (zrovna), neuvěděl (nevěděl), voddauky (oddavky), zrouna (zrovna). Slova jsou zde také zkrácena slovo pá je zkratkou slova pová (povídá).

Další zvláštností formální stránky jazyka je záměna písmene předložky v za písmeno h, jak ale sám Kubín udává, Sobotka se nachází na pomezí, kde se tato předložka mění a kde už ne, z tohoto důvodu tuto záměnu nalezneme v povídce pouze na jednom místě a to u spojení h lese (v lese).

Celý text je zaznamenán v doslovném přepisu, jedná se tedy o příklad dialektického díla, který přináší čtenáři obraz mluvy v daném místě. I přes to, že je dílo Lidové povídky z Podkrkonoší opatřeno slovníčkem, ne všechna slova, kterým dnešní čtenář nerozumí, zde jsou uvedena. Usuzuji, že tato slova byla v době sepsání a vydání knihy všeobecně známá a pro čtenáře v šedesátých letech minulého století pochopitelná. Je proto možné, že z našeho slovníčku zmizela během půl století slova, jako jsou srub, nebo sklút³¹.

Co se týče dialektické podoby povídky, čtenáře překvapí neobvyklé uspořádání slov ve větě, cituji: „Až tady dva propuštěný vod vojska přídou k hlaunímu městu, všecko černě potažený, tak se ptaj, co tohle vobnáší.“³²

Mezi další zvláštnosti patří zkracování, nebo prodlužování písmenek ve slově, společně s hovorovou podobou slova – inýho, dycky, utikal, povídám, můžu, nahoře. Ze slov, která jsou vysvětlena ve slovníčku a zároveň použita v této povídce bych pro příklad uvedla následující – pačmáky (neohravané ruce, nohy), alavanty (hajdy), beze všech undrholtu (bez dlouhých řečí).

³¹ Srub - v povídce použito ve spojení Tak mu ji srub (hlavu). Sklút – v povídce použito ve spojení Noe maso sklút.

³² KUBÍN, Josef Štefan a Jaromír JECH. *Lidové povídky z Podkrkonoší*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1964, Str.: 212

Pokud bychom text zkoumali, zda splňuje některé druhy humoru, které vytýčil František Všeticka, zjistíme, že ano.

- a) Neobyčejné vlastnosti fyzické. V textu se setkáme s vojáky, kteří vypijí celou studnou vody, pták převezme tambora přes moře na vlastních křídlech.
- b) Nevídané způsoby cestování a pohybu. Tambor projde studnou do jiného světa, ze kterého se vrátí na křídlech ptáka přes moře. Vysvobozený princ odjíždí na ohnivém koni.
- c) Neobyčejné vlastnosti duševní zde zastoupeny nejsou.
- d) Podivuhodný příběh se jak v povídce, tak v pohádce odehrává.

Formální náležitosti pohádky Tambor králem

Z formálního hlediska má pohádka oproti povídce mnohem méně zvláštností. Noe je psán s malým počátečním písmenem, tedy noe.

Vyskytuje se zde používání zastaralých výrazů, nebo dnes již nezvyklé uspořádání slov, například nerobily (nedělaly), zamíklám (zavíklám), vypisovaly daně, každý už na to broukal, až to přišlo na krále, ten se na milé holky uchystal zle, s milou babou smluvili.

Jako další bych jmenovala úsloví, která se dnes používají v jiné formě. Například „Rány Matějovy! Tohle je pěkné drobení do polívky!“³³

Přestože povídka je zakončena slovy: „A jestli ještě žijou, starý moc voni nebudou,“³⁴ pohádka je zakončena poučením: „No, a princezny obě byly už jinačí, dostaly za vyučenou, jen pamatují na chudé a do smrti přestaly parádu honit.“³⁵

Pohádkové motivy

Pohádkové motivy jsou také v obou textech shodné. Ústřední postavou jsou dvě princezny, které nezajímá nic jiného, než to jak vypadají. Jejich otec král Bamba jejich

³³ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 3. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 267

³⁴ KUBÍN, Josef Štefan a Jaromír JECH. *Lidové povídky z Podkrkonoší*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1964, Str.: 214

³⁵ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 3. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 269

chování přehlíží až do doby, kdy si k němu přišli stěžovat poddaní, že jeho dcery vybírají od lidí čím dál tím větší daně.

Jak je v pohádce zvykem, zlo musí být potrestáno a tak se jednoho dne obě princezny ztratí a jsou uvězněny v jiném světě, v zámku, který hlídá devíti – hlavá saň. Trest však nepostihne jen je, ale i krále, který po dcerách teskní. Vysvobození přijde v podobě tří postav. Dva jsou vypočítaví bývalí vojáci, kteří seberou peníze od krále na cestu a prošustrují je v hostincích. Třetí, tambor, s penězi šetří a opravdu chce princezny vysvobodit.

Dalším pohádkovým motivem je bába, která má kouzelné atributy. Za prvé ví, kudy se mají zachránci dostat do jiného světa (vstup je ve studně), za druhé pozná, zda jdou zachránci vysvobodit princeznu s čistým svědomím, či nikoli a tambora před dvěma vojáky varuje. Nejmocnější atribut báby jsou však dva prsteny, v každém z nich byla ukryta kouzelná moc – síla za deset mužů.

Kromě báby se zde vyskytuje princ, který je zakletý do ptáka Noa, tambor se s ním seznámí v jiném světě. Oplátkou za uhlídání mláďat před černokněžníkem pomůže tamborovi zpět do Anglie. Jakmile jsou v Anglii, poprosí tambora, aby mu setnul hlavu. Tímto způsobem se zbaví prokletí a promění se v prince na ohnivém koni.

Saň má devět hlav, ale jakmile tambor jednu usekne, hned ji naroste další, tambor ji zabil, až když si nasadil oba prsteny a ut'al jí všechny hlavy najednou.

Druhá pohádková kniha V moci kouzla

Druhá Kubínova kniha, která vyšla stejně jako předchozí kniha Hostem u pohádky, tedy v roce 1923, nese název V moci kouzla s podtitulem původní pohádky z Podkrkonoší. První vydání ilustroval Artuš Scheiner a bylo vydáno Československými podniky tiskařskými a vydavatelskými v Praze. Z této knihy Kubín do svého třetího dílu Zlatodolu vybral pohádku Vašíček Zlatovlásek, jejíž původní předloha je povídka s názvem Prašiváček, která je zaznamenána v Lidových povídkách z Podkrkonoší.

Vypravěčem Prašiváčka byla Františka Kocourková z Brad, která se přezdívalo Motejlka. Narodila se v roce 1841, i přes to, že byla matkou čtyř dětí, všechny brzy zemřely, neměla tedy komu předat své vypravěčské „řemeslo“. Naštěstí Josef Štefan Kubín

zaznamenal do knihy *Lidové povídky z Podkrkonoší* od této autorky dvacet šest povídek, což svědčí o tom, že to byla nadaná baječka, která nadšeně pěstovala lidovou tradici.

Z medailonku, který jí je v této knize věnovaný se dočteme, že chodívala na trh prodávat otýpky štěpinového dříví. Při této příležitosti se stavovala po cestě u známých chalupníků a horlivě jim vyprávěla povídky, nebo písničky. Její soused Josef Horák dosvědčuje, že byla ženou, která znala kdejakou pohádku, ale sám si již nepamatuje žádnou z jejího vyprávění.

Rozdíl mezi povídkovou předlohou a samotnou pohádkou je patrný na první pohled. Pohádka není napsána dialektem původního vypravěče, ale obecnou češtinou Josefa Štefana Kubína. Text je pro dnešního čtenáře lépe čitelnější. Obsah pohádky je z velké části stejný, jako obsah povídky. Kubín však některé detaily upravil, a pohádka je v jistých pasážích méně srozumitelná, než její povídková předloha.

Například, když višňáček zničí veškeré záhony v královské zahradě, je z povídky patrné, že to udělal pro to, aby Prašiváček musel celý týden dřít, aby si odsloužil svoji službu těžkou dřinou a věděl, že bez práce nejsou koláče. Cituji z povídky: „Teďka měli celej tejden práce, jen se z nich lilo, aby to sakumpak přivedli do nějakýho pořádku. Vašiček se musel vohejbat s nima, už byl jako rozlámaná rafika, nic do něj nebylo. Jen se těšil na neděli, až se voctne u svýho višňáčka, tam jako dyž z něj všecko spadne, tam byl nejradši.“³⁶

Zatímco v Kubínově přepisu pohádky není o těžké dřině Vašička ani zmínka. Cituji z pohádky: „Ani kytička nezůstala po něm zdravá. Bude to práce, než to dáme do pořádku! Dyby sem přišla některá princezna, z chleba by nás vyhnali.“³⁷

Sám Kubín nebyl s přepisem pohádky zcela spokojen, v jeho záznamech objevil Jaroslav Jech úvod a závěr: „Časy letí, ale co pamět schová, to s nimi neuletí.“ ; „A vy, kdo ste slyšeli, povězte dál, ať pěkná pohádka žije, a víno se pije!“³⁸

Kubín se mírnými změnami v textu posouvá od své první pohádkové knížky, kde použil metodu přepisu k metodě převyprávění. Hlavním rozdílem je fakt, že Kubín nenechal

³⁶ KUBÍN, Josef Štefan a Jaromír JECH. *Lidové povídky z Podkrkonoší*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1964, Str.: 179

³⁷ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.:383

³⁸ KUBÍN, Josef Štefan. *Na vaši radost*. Hradec Králové: Kruh, 1985, Prostor, Str.: 232

hlavnímu hrdinovi původní přízvisko Prašiváček, ale ve své interpretaci pohádky jej označil jako Vašíčka zlatovláska.

Označení Vašíčka v povídce přízviskem Prašiváček je velice symbolické. Co je prašivé, to je to nejposlednější z posledních, to nejhorší. Prašiváček kontrastuje s princem, který se hlásí o princeznu ruku. Sám král na rozdíl mezi těmito postavami poukazuje, když je rozzlobený na svoji dceru. Cituji z povídky: „... dyž nechtěla prvního rytíře, že si musí vzít posledního nádeníka. Že si za trest teďka veme toho Prašiváčka! Takovýho měl vzteka.“³⁹

Výrazně převyprávěn je hlavně konec, kdy se mají udobřit princezna společně se svým královským otcem. Zatímco v povídce se vydá král sám za princeznu, v pohádce mu padne kolem krku a pláče, chce mu všechno říct, ale mezi pláčem ji není rozumět a tak se král vydá podívat do jejich obydlí, jak se jim tam daří, a jestli dceři něco nechybí.

Kubín rozdělil formální vzhled povídky a pohádky. Zatímco v povídce používá u přímé řeči uvozovky, v pohádce odděluje přímou řeč pomlčkami.

Formální náležitosti povídky Prašiváček

V původním textu povídky Tambor můžeme sledovat prvky typické pro pohádku.

V povídce je patrná bezprostřednost vypravěče, tedy Františky Kocourkové. Například v samém závěru povídky se objevuje věta: „... a pomalu nemám co povídat...“⁴⁰

Celý text je zaznamenán v doslovném přepisu, jedná se tedy o příklad dialektického díla, který přináší čtenáři obraz mluvy v daném místě. Svědčí o tom doslovný přepis například slova nápotom (no a potom), který Kubín záměrně nerozdělil, aby dosvědčil čtenáři přesnou mluvu Františky Kocourkové.

Povídka obsahuje slova, která patří do dialektu, setkáváme se se slovním spojením rozlámaná rafika (velmi unaven, utrmácen), nebo se slovem kvant (šat).

³⁹ KUBÍN, Josef Štefan a Jaromír JECH. *Lidové povídky z Podkrkonoší*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1964, Str.:180

⁴⁰ KUBÍN, Josef Štefan a Jaromír JECH. *Lidové povídky z Podkrkonoší*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1964, Str.:180

Povídka nemá od začátku přesné určení místa a času: Začíná větou: „Tak byl jednou taky nákej sedlák, a byli už se selkou takhle asi patnáct let spolu.“⁴¹ Další určení místa a děje se dozvídáme v následujících ukázkách: „chodil vokolo rybníka ... unášel Vašička do šířého světa ... přijeli takhle spolu do lesa, a k jedny studánce ... až se před jednou skálou zastavii ... tam za velkou sluje jsou pěkný konírny ... ve městě, je tam rezidence králouská ... pojedeme spolu do kostela ... přijeli přes štyry kraje na takovou rovinu. ...“⁴²

Součástí povídky i pohádky je zmínka o Blanických rytířích, kteří čekají ve skále, až budou moci pomoci nejslabšímu králi v bitvě. Hlavní hrdina je probudí pomocí kouzelné paličky, kterou třikrát poklepe o zem. V této části vidíme odkaz na české legendy, které bývaly součástí lidového vyprávění.

Povídka je napsána ve výrazném dialektu. Mezi nějž patří například zakončování podstatných jmen koncovkou –oj. Například sedlákoj (sedlákovi), psoj (psovi), otcój (otci), tátoj (tátovi), Prašiváčkoj (Prašiváčkovi), koničkoj (koničku), panošoj (panoši) princój (princovi). Kromě toho jsou zde další nespisovné tvary slov, které souvisí s dialektem. Například vohnivýho (ohnivého), outěk (útěk), vocud' (odsud), všecky (všichni), rytířskejch (rytířských).

Dalším dialektickým projevem v povídce je záměna písmene v za u. Například houno (hovno), ušeho (všeho) čloujekem (člověkem), bezeušeho (bezevšeho), neujeděl (nevěděl), králouská (královská), zrouna (zrovna).

S písmenem v se váže i přidání tohoto písmena k slovu, které začíná samohláskou. Například von (on), vokázal (ukázal), vo (o), vocase (ocase) vodvostatku (od ostatku), voblíbenej (oblíbený) vocne (octne), vohnivýho (ohnivého), vocud' (odsud).

Dalším znakem je zkracování, nebo naopak prodlužování hlásek. Například spolu (spolu), božího požehnání (božího požehnání), povídá (povídá), štěstí (štěstí), zbavim (zbavím), póli (poli), zahradniku (zahradníkú), konička (konička), šatu (šatú).

Pokud bychom text zkoumali, zda splňuje některé druhy humoru, které vytýčil František Všeticka, zjistíme, že ano.

⁴¹ KUBÍN, Josef Štefan a Jaromír JECH. *Lidové povídky z Podkrkonoší*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1964, Str.:177

⁴² KUBÍN, Josef Štefan a Jaromír JECH. *Lidové povídky z Podkrkonoší*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1964, Str.:177 -181

- a) Neobyčejné vlastnosti fyzické. Kůň mluví lidským hlasem. Po omytí ve studánce se Vašíčkovi promění vlasy ve zlato, a koni hřívá a ocas.
- b) Nevídané způsoby cestování a pohybu. Prašiváček cestuje na koni, který lítá, aniž by se dotýkal země.
- c) Neobyčejné vlastnosti duševní. Kůň ví, že macecha otrávila Vašíčkovi placku, dále jakým způsobem se dají probudit Blaničtí rytíři.
- d) Podivuhodný příběh se jak v povídce, tak v pohádce odehrává. Do textu je zasazena i legenda o rytířích z Blaníku.

Formální náležitosti pohádky Vašíček zlatovlásek

Z formálního hlediska má pohádka oproti povídce mnohem méně zvláštností. Je z velké části přepisem původní povídky, ale Kubín se zde začíná přechylovat i k převyprávění. Úvodní slova pohádky nás vtahují svým typickým patosem ...byl jednou jeden sedlák...

V pohádce je patrné náboženství, které mělo na venkově v době zápisu povídek silnou moc. Setkáváme se s větami: „Mají se jako v nebi. ; Sedlák, co je svatých, ke každému odříkal již všechny modlitbičky, už nevěděl žádnou, ale dědice pořád nedostával.“⁴³

Lidová slovesnost do pohádky prostupuje. Kubín si neodpustil použití slova kale, nebo diškrece. Když se kobyle narodí hříbě, použije stejný obrat jako vypravěčka povídky a to „válelo se pod ní pěkné hříbátko.“⁴⁴

Dnešnímu čtenáři přijde uspořádání slov vět archaické. V příkladu uvedu přímou řeč Vašíčka: „To nic nedělá, práci se od vás naučím, sám všechno mám, a tak na dobrou vůli všechny své diškrece vám mohu rozdat.“⁴⁵

Stejně jako v předchozí pohádce je zde jméno zvířete psáno s malým počátečním písmenem, tedy višňáček.

⁴³ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 379

⁴⁴ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 379

⁴⁵ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 382

Slovní zásoba je obohacena původní slovní zásobou povídky. V pohádce se objevují úsloví, jako: „odejde matka, odejde všecko.“⁴⁶

Pohádka začíná zázrakem, kdy hasrman podá smutnému sedlákovi rybu, kterou má usmažit a dát půl svoji ženě a půl kobyle. Ženě se narodí syn a kobyle hříbě ve stejný den. Všichni jsou šťastni, ale nikdo se už nestará o hasrmana, který za zázrak může. Jak by čekal čtenář, měl by se hasrman v pohádce objevit a chtít odměnu za to, že dopomohl sedlákovi ke štěstí, to se vůbec nestane. Hasrman v pohádce znovu nevystoupí, tento fakt je výjimkou z pravidla. Všichni známe pohádky, ve kterých nemohou mít dobří lidé děti, a náhle se objeví kouzelná osoba v podobě čarodějnice, čerta, nebo jak tomu bylo i v této pohádce v podobě hasrmana. Tyto postavy většinou na oplátku chtějí duši narozeného dítěte. Tady tomu tak není. Já jako čtenář si myslím, že Františka Kocourková, která Kubínovi vyprávěla děj, povídky dala dohromady více pohádek, nebo na hasrmana jednoduše zapomněla a Kubín, vzhledem k tomu, že byl teprve na počátku své tvorby pro děti, se do nápravy tohoto faktu nehrnul, nebo to možná nepovažoval za důležité.

Vašíček zlatovlásek je i jinak zakončený, než jak byla zakončena jeho povídková předloha Prašiváček. Zatímco v povídce je patrný vypravěč, v pohádce Kubín od postavy vypravěče upustil a pouze převyprávěl děj. Cituji ukázkou z povídky: „Tak mu to ud'ál, hlava ulítla, a ani kapka krvě přitom nevytekla. Jen mu teďka zatřepala bílá holubička nad hlavou, a v letu se proměnila taky v takovýho rytíře, mladýho a krásnýho, von svýho bratra hnedkon vobjal, a voba se radovali z toho vysvobození. Nápotom se Prašiváčkoj ta noha hned zahojila, jako by jakživo nic nebylo, a pomalu nemám co povídat. Ty pak všecky žili až do smrti nejdelší.“⁴⁷

Zatímco zkrácená verze Kubínovi pohádky zní takto: „Tak dyž viděl nezbytí, Vašíček zamhouřil oči a hlavu mu srazil. Ani kapka krve při tom nevytekla, jen bílá holubička vyletěla

⁴⁶ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 380

⁴⁷ KUBÍN, Josef Štefan a Jaromír JECH. *Lidové povídky z Podkrkonoší*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1964, Str.:181

a v letu se proměnila v rytíře taky tak mladého a krásného. Oba bratři se horoucně objali, ani se pustit nemohli, a pak se už všichni radovali až do smrti.⁴⁸

Při srovnání ukázek je patrné, že se Kubín snažil vyhnout vyplňujícím nic neříkajícím slovům, která byla použita v povídce, tedy slovům jako teďka, i když je naprosto jasné, že ta holubička musela vyletět teď.

Pohádkové motivy

Pohádka, jak už bylo zmíněno, začíná kouzlem, po kterém se narodí Vašíček. I přes to, že se narodí do rodiny sedláka, není nejbohatší, protože se v pohádce dále setkáváme s princeznou, králem a cizím princem, který je ještě bohatší než král, protože má veliké vojsko.

Dalším pohádkovým motivem je zakletý Vašíčkův bratr do koně, který se narodí ve stejný den jako Vašíček. Kromě toho, že víme, že ryba byla rozdělena mezi sedlákovu ženu a kobylu, není více jasné, proč byl Vašíkův bratr zaklet do koně. Kůň se stává ochráněm Vašíčka poté, co mu zemře matka a otec si přivede domů novou macechu. I přes to, že tráví celé dny u žlabu, ví, že Vašíčkovi macecha podstrčila otrávenou placku a varuje ho, aby ji nejedl.

Kůň se stává hybatelem celého příběhu, odveze Vašíčka ke studánce, kde mu poručí, aby si v ní omyl vlasy a jemu aby smočil hřívu a ocas. Ví, že se jim tak smočené vlasy, hříva i ocas promění ve zlato. Záměrně jej vyšle do služeb krále, aby se naučil vydělat si peníze, ale také aby se seznámil s princeznou. Vašíček jej poslouchá na slovo a on ví, proč vše dělá.

Dalším pohádkovým motivem je probuzení Blanických rytířů a pomoc v boji tomu nejslabšímu králi.

Mezi další pohádkové motivy lze zařadit význam zlatých vlasů Vašíčka, které nemohl nikdo vidět na Vašíčkovi, ale jakmile se oblékl do nejlepšího brnění, a šel se podívat do kostela, museli mu být tyto vlasy vidět. Aby si jich všiml král.

Pohádka končí vysvobozením Vašíčkova bratra z koňského těla. Vašíček musí až obřadně setnout koni hlavu v tom nejlepším brnění a přesně tím mečem, se kterým bojoval po

⁴⁸ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 380

boku krále. Po setnutí vylétne bílá holubička, což představuje duši koně a změní se ve Vašíčkova bratra.

Z knihy *Pestrý kolotoč*

Abychom mohli porovnat vývoj Josefa Štefana Kubína, musíme se přesunout do jeho autorské tvorby. Vybrala jsem pohádky s názvem *Čáp a I dobrý plavec utone*, které jsou součástí knihy *Pestrý kolotoč*. Tato kniha byla poprvé vydána v roce 1942, vydal ji J. Otto, o ilustraci se postaral Adolf Zábranský. Pohádky z této knihy jsou zaznamenány v Kubínově prvním díle *Zlatodolu pohádek*.

I přes to, že se jedná o knihu s autorskými texty, nesmíme zapomenout, že autor strávil mnoho let mezi vypravěči, jejich mluva, jejich uspořádání pohádek, náměty, zápletky, typologie postav musela mít na Kubína bezprostřední vliv. Nelze se oprostít a tvrdit, že by Kubín nemohl být ovlivněn svoji sběratelskou činností.

Otakar Chaloupka ve své knize *Vypravěč Josef Štefan Kubín* poukazuje na pohádky, kterým byla předlouhou lidová povídka a komentuje to slovy, cituji: „... když čteme např. Kubínovu knížku jeho vlastních autorských pohádek pro děti *Pestrý kolotoč*: v těchto případech máme před sebou definitivní literární tvar, text, který je už konečným a dále neměnným stádiem tvůrčího hledání, který je podle mínění autora optimální. Aby vznikl, musel autor hledat, přemýšlet, škrtat, měnit, zkoušet. V případě textu, zaznamenaného v *Lidových povídkách z českého Podkrkonoší* (a ovšem i v povídkách kladských), tomu tak není. Zde jsme svědky něčeho, co nemá definitivu, co se rodí a mění neustále, co je živé ve své okamžiku, ...⁴⁹

Otakar Chaloupka se dále o Kubínově tvorbě vyjádřil následovně: „Kubín nemiluje příliš jinotaj, neurčitost, fantaskní mlhavost, příběh ponořený do oparu neskutečna, mystična, a nemiluje také příliš, rozvíjí-li se děj příběhu tak řečeno „za scénou“, má-li si jej čtenář domýšlet z indicií a náznaků.“⁵⁰ Z tohoto tvrzení lze již dopředu říct, že nemůžeme od jeho

⁴⁹ CHALOUPKA, Otakar. *Vypravěč Josef Štefan Kubín*. Hradec Králové: Východočeské nakladatelství, 1966, Bibliografie díla J.Š. Kubína, Str.: 43

⁵⁰ CHALOUPKA, Otakar. *Vypravěč Josef Štefan Kubín*. Hradec Králové: Východočeské nakladatelství, 1966, Bibliografie díla J.Š. Kubína, Str.: 60

autorské tvorby čekat děj, který by nebyl čtenáři jasný, děj, ve kterém by se čtenář ztrácel, ani přemíru postav, které by se nám mohli plést.

Podle Františka Všetického je kniha Pestrý kolotoč, ve které se hlavními postavami stávají zvířata, jeho největší mírou Kubínovi samostatné fabulace, z důvodu, že u něho do této doby nebylo zvykem, aby veškeré ústřední postavy byla pouze zvířata.

Pohádka Čáp

Pohádka čáp je pohádka o zvířatech, je poučná svým lehkým a nekomplikovaným příběhem. Je určena pro toho nejmenšího čtenáře, i posluchače.

Aby si čtenář mohl představit, kde se děj odehrává, nepoužil Kubín lidové bylo nebylo, ale zasadil pohádku do přesného místa i času dění. Úvodními slovy – U nás pod chludem udává, že místo důvěrně zná.

Subjektivně zabarveným popisem vykreslil na několika řádcích malebnou vesničku, která je zahalena v zeleném povijanu. Ten symbolizuje, že v okolí vesnice mohou být lesy, louky, nebo pole. Dalším obrazem je popis napadnutého sněhu, autor zde použil obrat čepec, který znázorňuje vysokou vrstvu sněhu. Čepec použil i při přirovnání čapího hnízda na jedli. Středem vesmíru, tedy alespoň vesmíru této pohádky se stává vysoká jedle u chalupy Daňků, na které si začne stavět hnízdo čáp. Snad proto, že se veškerý děj odehrává mezi zvířaty, zvolil Kubín pro označení rodiny zvířecí název.

Vše pozorují domácí zvířata ze dvorku a mají strach, co je to za velkého ptáka. Když v tom se mezi nimi objeví hrdina kocour mourek, který se nebál, a šel se na čápa podívat z blízka. Zde Kubín aplikuje svým čtenářům výchovnou lekci, když popisuje jev, kdy se mourek blíží k čápovi, čím blíže mu je, tím se stává čáp větší. Další poučení nastává v popisu samotného čápa. Kubín se věnuje jeho vzhledu, délce zobáku a způsobu uhníždění. Nevynechá ani stravu, kterou se čáp živí.

Kocour mourek se stává v očích čtenáře lidským, když vypráví o tom, jak ujížděl z jedle dolů, až se mu kalhoty klepaly. Právě ony kalhoty k mourka dělají napůl člověka.

Aby umocnil výchovný apel na čtenáře, použil sarkasmus starého husáka, který zosobnil chytrého staršího zástupce na dvorku. Protože se všichni na dvoře smáli tomu, že čáp

se živí žábami, řekl na konci pohádky: „Vida! Čapat jim kuřata, to by hned byl velmožným pánem – klaníme se tobě! – ale, že to polyká žáby, je jen hadrabou. Ó, vy chásko machabejská!“

Zvláštnosti textové podoby pohádky nejsou veliké, pohádka je sepsána jasným, srozumitelným a rychle plynoucím textem. Zvířata mezi sebou promlouvají lidským hlasem a používají i lidová rčení. Například: „... má dušičko z Nepomuku, ... nedopust' svatá hodinko! ... svatá kapličko“⁵¹

Kubín, stejně jako u svých převzatých pohádek používá pro jména zvířat malé první písmenko, tedy mourek. Dále používá slova, ke kterým je potřeba slovníček, ten je však uveden v závěru zlatodolu, proto není problém slova pochopit. Narazíme zde například na slovní spojení Ó, vy chásko machabejská! (Ó, vy chásko, jste jako opilý).

I přes to, že se pohádka jmenuje Čáp, psáno s dlouhým á, Kubín během textu používá zkráceného slova čap, je to záměr, dítě čtenář si díky tomuto tvaru lépe vybaví, co toto zvíře dělá, tedy že dělá zobákem čap. Stejně jako tomu bylo v předchozích ukázkách, Kubín v pohádce místo přímé řeči používá pomlčky.

Otakar Chaloupka o Kubínových autorských pohádkách, kde hrají hlavní roli zvířata, mluví jako o velmi oblíbených a populárních, které učí chápat díky zveličením a přeháněním.⁵²

Pohádka I dobrý plavec utone

Tato pohádka také pochází z Pestrého kolotoče, který je zaznamenán v prvním díle Zlatodolu pohádek. Na rozdíl od pohádky s názvem Čáp je v ní schovaná smrt, která má za cíl jen jediné, poučit mladého čtenáře o nebezpečí zamrzlé vody.

Stejně jako v předchozí pohádce zde Kubín používá zbarvený popis prostředí, aby mohl dětskému čtenáři přesně popsat, kde se děj nachází. V úvodu nám představuje domácí chalupu v prvním mrazivém dni. Na chalupě visí první krápníky, kterým dal Kubín název cumlíčky.

⁵¹ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 1. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 277 - 278

⁵² Srov.: CHALOUPKA, Otakar. *Vypravěč Josef Štefan Kubín*. Hradec Králové: Východočeské nakladatelství, 1966, Bibliografie díla J.Š. Kubína, Str.: 60

Kubín detailně popisuje hlavní místo následného děje, jedná se o rybníček, který je potažen prvním ledem, ten však není po celé ploše, dál, kde je voda hlubší, led chybí. Zde Kubín používá básnického obrazu: „Jen dál, nad větší hlubinou se čeřilo, halena zůstala nedopjata“⁵³ Halenou je zde myšlen led. To, že je led tenký a nezralý, potvrzuje autor tvrzením, o mladém ledu, který křišťálově svítí.

Hlavními postavami této pohádky jsou husy a husák. Husy zde představují zástupce těch hloupých štěbetaček, které jen zajímá, kdy si budou moct vyprat své košilky. Husičky poslouchají husáka na slovo, jakmile jim řekne, nechte toho klábosení a pojďte se koupat, hned přestanou a jedna za druhou míří k rybníčku. Ten je však zamrzlý a husy se v něm nemohou vykoupat.

Děj pohádky je jednoduchý, neskrývá v sobě žádné odbočky a čtenář rychle pochopí, co tím chtěl básník říct. V ústředním motivu používá obrovský kontrast při popisu toho, co se děje ve vodě se záměrem vygradovat zápletku.

Husák se jako jediný dostane k nedaleké tůni, kde není voda zahalená pod vrstvou ledu. Následují obrazy štěstí: „Jaká radost ... Ej, voda, vodička, zlatá holčička!“⁵⁴ Tento pocit štěstí roztrhne Kubín tím, že se pod husákem ulomí led, a spadne do vody. I přes to je šťastný, protože se jako jediný dostal do vody. Zde Kubín opět popisuje děj kladnými přívlastky: „Voda se kol něho zasmála, objala ho do svých loktů, a sladce ševelí.“⁵⁵ Pocit štěstí náhle vystřídá pocit strachu. Husákovi tuhnou v ledové vodě nohy a tak se snaží s křikem dostat nad povrch, je ale celý mokrý a po ledu sklouzává zpět do ledové vody. I přes to, že jej husy slyší, jen stojí v bezpečí a čekají, co se bude dít. Husák svůj boj s ledovou vodou prohraje a zemře. Kubín zde schválně nechá vyznít vodu se slovy „Škoda, škoda, jaký plavec!“⁵⁶ Aby bylo každému čtenáři jasné, že na tenký led nemá chodit ani ten nejlepší plavec, ani když má s sebou stádo kamarádů, protože ti mu nemusejí pomoci. Kubín smrt husáka nerozpívává, pouze ji pár krátkými větami zaznamená, ale nevěnuje jí přemíru textu. Husák umírá naprosto

⁵³ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 1. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 381

⁵⁴ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 1. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 382

⁵⁵ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 1. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 382

⁵⁶ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 1. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. 382

zbytečně, bezvýznamně. Neumírá ve jménu vyššího principu, nebo ve jménu lásky, ale proto, že se chtěl jít vykouat.

Slovní zásoba pohádky je jednoduchá, autor požívá například citoslovce, místo slovesa například ... a hup tam (a skočily tam), v mluvě hus mezi sebou jim propůjčuje obecnou češtinu ... japak to bude, japak? (japak to bude, japak). Ve zvolání používá dialektické Ej!

Z knihy Když se čerti rojili

Pohádková knížka Když se čerti rojili, vyšla v roce 1946 a ilustroval ji Adolf Zábanský. Pro ukázkou jsem vybrala pohádku s názvem Horká jehla, která je součástí čtvrtého dílu výboru Zlatodol pohádek.

Pohádka Horká jehla

Jak již napovídá název knihy, významnou roli v příbězích budou mít čerti. To platí i v pohádce s názvem Horká jehla. Hlavní hrdina tohoto vyprávění se jmenuje Kilián Drobínek, jak již symbolizuje jeho příjmení, měl něčeho drobínek, a to něčeho byly peníze. Kubín propůjčil symbolický název i místu, kde hlavní hrdina bydlí, vesnice se jmenuje Nicojedy, což lze vysvětlit jako místo, kde není co jíst. Drobínek v sobě zosobňuje chudého člověka, který má sice málo peněz, ale dětí jako smetí, kterým neměl co dát do pusy. Nejde o to, že by se mu nedařila práce, ale on byl nemakačenko, měl více řeči okolo, než aby se snažil něco pořádného ušít.

Příběh se zdá býti dvěma příběhy. Kubín klidně mohl napsat příběh o Drobínkovi, který neměl dostatek peněz. Když se mu narodilo další dítě, neměl žádné peníze na to, aby ho mohl při křtinách zapít, a tak šel do hospody pro butylku rosolky na dluh. Kdyby jej nepotkala na cestě bouřka, vrátil by se s butylkou domů hned a žena by ho pochválila, a byla šťastná, že mají čím nový přírůstek oslavit.

Autor však do tohoto příběhu vložil další příběh, kde se vyrojí i čert s horkou jehlou. Čert nejdříve nepůsobí žádným způsobem jako čert, až na to že má rohy. Drobínka ve své boudě přivítá a vypráví mu, jako by se znaly odedávna. Zvláštností na něm je, že i přes to, že

je čert, neví, co je Drobínek zač, ani co drží v ruce za butylku. Natož, s jakým účelem ji nese domů. S klidem se od Drobínka napije a nepozná na něm, že ho chce opít, aby mu mohl ukrást horkou jehlu.

Když se tak stane, a čert Sirkuš se vyspí po opici, neřádí už venku žádná bouřka ani blesky, je krásně a Sirkuš zjistí, že prohloupil.

Kilián Drobínek zatím řadí s horkou jehlou a vydělává peněz, že se o tom snad ani nikomu nezdálo, cituji z pohádky: „Jen se Kilián otočí a hati pati, už je kabát, vesta, všechno hotovo.“⁵⁷ Všechno mu tak rychle vzkvétá, ani se neohlédne, zda by neměl Sirkušovi poděkovat. Kubín zde použil kontrastu, kdy se z toho posledního z posledních stal první z prvních. Ale jak se říká, lehce nabyl, lehce pozbyl. Když už má Kilián i vlastní závod, objeví se zde myslivec.

Ten obdivuje nejnovější módu za výlohou, ale neunikne mu rozprava sousedů nad tím, jak Drobínek ke všemu přišel jenom díky té horké jehle. V této části pohádky dochází ke zlomu. Myslivec se promění v čerta, dohoní za městem kočár a pomocí své čertovské moci si přisedne do jedoucího kočáru, sáhne mu do saka pro horkou jehlu, vezme Drobínkovi otěže a zmizí jak s kočárem taženým koňmi, tak se vším, k čemu Drobínkovi jehla dopomohla.

V tomto okamžiku se nachází další stříh v ději, kdy se Drobínek probere a jde domů na křtiny, tam jej žena pochválí, že budou mít čím slavit. Nikdo si na horkou jehlu, na závod, ani na zlatý kočár nevzpomene. Dalo by se říct, že vložený text mohl být jen snem, který se Drobínkovi zdál, když spadnul za hroznou bouřku do příkopu a usnul tam.

Kubín se v této pohádce opět vrací k výchovnému apelu na čtenáře, že by měl být každý spokojen s tím, co má a vážit si toho, že i když třeba nemá mnoho peněz, tak má to štěstí, že se může těšit z dětí. Dále poukazuje na skutečnost, že krást se nemá, protože na každého jednou dojde, i když, jak je možno vidět v této pohádce na někoho dojde náhodnou shodou okolností.

Kubín v textu použil lidová moudra. Například: „Inu to' víme, kdo nic nedělá, má dycky nejvíc práce. ... Maminko já mám hlad! – Tak si ho hlad'. ... Co budeme mít k obědu?

⁵⁷ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. 183-184

– Hrníček od medu a k tomu mletou lebedu. ... jaké strachy, pámbu napřed a kozel na trakař.“⁵⁸

Pokud srovnáme text této pohádky s textem pohádky I dobrý plavec utone, je na první pohled patrné, že se Kubín záměrně stylizuje do lidového vypravěče, cituji ukázkou: „Jednou měli zase u krejčů rodinnou událost, matka povila malinké mrňátko. Bylo radosti až až, pojd'te se všichni podívat.“⁵⁹

Autor celou pohádku staví od začátku jinak, než je u pohádek zvykem. Úvodní odstavec je jiným tím, že nám autor předkládá známé varianty vyprávění o krejčích a tvrdí, že takovou o jeho Drobínkovi, ještě nikdo nezná: „Že se krejčí oběsil na pavučině, nebo že ho vítr odnesl až do samých oblak, to je ledakle vědomo. Ale co a jak náš Drobínek, neslyšel posavad nikdo. I chcete-li, poslouchejte.“⁶⁰

Mezi výrazně jiná slova v této pohádce lze řadit následující: povila (porodila), mha (mlha), okulích (očích), bloudku (hloupý), ala bastr (lepší oblek), rosolka (alkoholický nápoj), butelku (nádobu), bohadle (proboha), alavanty (hajdy)

⁵⁸ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. 180-181

⁵⁹ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. 180

⁶⁰ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. 180

Porovnání vybraných pohádek

Námět

U prvních dvou pohádek je námět zcela jasný, jedná se o jejich původní povídkovou předlohu z Kubínovy knihy Lidové povídky z Podkrkonoší, které byly ve velké míře variantami tradičních lidových pohádkových látek s tradičními motivy i postavami. V první pohádce Tambor králem se setkáváme s typem člověka, který není bohatý, ale zato má dobré srdce a když se dozví, že se ztratily princezny, vydá se je hledat. Dalšími typickými postavami jsou dva vypočítaví, také chudí vojáci, kteří se chtějí chlubit cizím peřím a tak nechají tambora uvězněného v jiném světě a vydávají se za jejich zachránce. Z této pohádky plyne poučení, že by se lidé neměli chlubit cizím peřím.

Druhá pohádka, která je o Vašíčku Zlatovláskovi v sobě zosobňuje typickou postavu zlé macechy, která přijde na statek a nelíbí se jí, že je její nevlastní syn tolik všemi milován a vyžene ho z domu. Z této pohádky nevyplývá přímo poučení, ale čtenář je svědkem toho, že všechno se děje z nějakého důvodu, pro vyšší princip.

Další dvě pohádky jsou již Kubínovým autorským textem. Námět těchto pohádek hledal kolem sebe, ve věcech všedních a přenesl je do zvířecího světa. Dalo by se o nich mluvit, jako o bajkách, ale nemají takový alegorický podtext.

Na rozdíl od pohádek z dvacátých let jsou psány jednoduchým jazykem, nemají zbytečné odbočky a je pro ně typické, že v první řadě poučují. V pohádce Čáp jsme se mimo jiné setkali s poučením, že kdo se bojí, nesmí do lesa. Jediný mourek se nebál, a proto také zjistil, že ani jemu, ani nikomu na dvorku nehrozí od čápa nebezpečí.

V pohádce i dobrý plavec utone, Kubín upozorňuje na nebezpečí prvního ledu, poučuje, že by ani ten nejlepší plavec v ledové vodě nikam nedoplave.

Námětem Horké jehly byl člověk, který chtěl víc, ale nechtěl proto nic udělat, z tohoto důvodu se rozhodl okrást čerta. Z pohádky vyplývá poučení, kdo chce víc, nemá nic. Od prvních pohádek se liší tím, že je to autorský text, ale podobá se jim po stránce jazykové, kdy se Kubín snaží použít lidovou mluvu, aby pohádka vyzněla jako lidové vyprávění. S pohádkami z knihy Pestrý kolotoč má Horká jehla společné tak akorát desetiletí, kdy vyšla. Horká jehla je oproti nim členitá, překvapivá, má složitější jazyk i zápletku.

Vyprávění

Ve všech sledovaných pohádkách se setkáváme s takzvanou rétorickou er-formou, tedy místem, kde nositelem konstrukční, kontrolní i interpretační funkce je vypravěč. Podle Lubomíra Doležala „vypravěčská promluva nejen konstruuje fikční svět, ale také jej komentuje, hodnotí a soudí.“⁶¹ Toto tvrzení následně dokážu v drobných ukázkách z každé pohádky.

- a) V pohádce Tambor králem se setkáváme s hodnocením a souzením od vypravěče hned v úvodu: „Byl jeden král Bamba a měl teda dvě dcery, Antonii a Annu. A ty nic jiného nerobily, jen v drahých šatech chodily a parádu honily. A aby bylo na to, pořád vypisovaly daně a královským dekretem to dycky potvrdily. Táta chudák o ničem nevěděl. Když se takové dvě nasadí do domu, to aby jich bylo! Pytlík se ani netrhne.“⁶² Vypravěč zde hodnotí pozici krále, tedy, že je král chudák a dále hodnotí charakter princezen, které by v žádném případě nechtěl mít doma.
- b) V pohádce Vašíček Zlatovlásek je vypravěč patrný v následující ukázce: „Žena mu všude chyběla – však se nadarmo neříká: odejde matka, odejde všecko. No, ale hlavy neztratil, co by to bylo taky za mužského, Vašíček mu dodával kuráže. Hoch rostl jako z vody, pomalu ho bylo plné stavení.“⁶³ Tady vypravěč hodnotí postavu otce Vašíčka, že by to nebyl chlap, kdyby se ze všeho, co mu osud přichystal, nevzpamatoval.
- c) V pohádce Čáp je vypravěčovo hodnocení nejlépe patrné v popisu prostředí. Viz následující ukázka: „Jak letos padal ten sníh, posadil jí čepec na hlavu, ale tak těžký, až jí to chudince vršek ulomilo. Zbyly tam jen čtyři rasošky. Aby proto nebyla tak smutná, přiletěl na jaro čáp, a hned se mu v ní zalíbilo. Sedl nahoru, ohlíží se kolem a dva tři rybníčky mu bleskly do oka.“⁶⁴

⁶¹ DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. Vyd. 2. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2014, Str.: 46

⁶² KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 3. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 267

⁶³ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 380

⁶⁴ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 1. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. Str.: 277

- d) V pohádce I dobrý plavec utone, vypravěč hodnotí tím způsobem, že se vtělí do vody, jež promlouvá ke čtenáři. „Hlava se sklonila pod led, voda ztichla, a jen chvilku šeptne: - Škoda, škoda, jaký plavec! Husy ještě pohlížejí v dálku, kde ty bílé růže svítí, a jako by jim potlouklo, smutny všecky. Už se druha svého nedočkaly.“⁶⁵
- e) V Horké jehle se s hodnocením od vypravěče setkáváme v popisu hlavního hrdiny, který je podle vypravěče flákač, cituji: „Tak byl jednou v Nicojdedech krejčí, menoval se Drobínek. Kilián Drobínek. A ten sebou víc jen na stoličce šil, než aby taky něco kloudného ušil. K tomu stýskal si ale dost – lidičky, to je práce! to je práce! svíčko lojová! Inu toť víme, kdo nic nedělá, má dycky nejvíc práce. A milý Drobínek už se zas kouká napravo a drbe nalevo.“⁶⁶

⁶⁵ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 1. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. 382

⁶⁶ KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: souborné vydání*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4. díl. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína. 180

Další knihy určené dětskému čtenáři:

V ráji mladosti

Další Kubínovou knihou, která se řadí mezi jeho autorská díla, je kniha s názvem *V ráji mladosti*. Vyšla poprvé v roce 1946 v nakladatelství Karolíny Kolářové v Praze roku 1946 a o ilustrace ji obohatil Karel Müller. Kniha vznikala již v době, kdy se Kubín věnoval jivínským rapsódiím.

Kniha obsahuje třicet čtyři vyprávění, která dohromady tvoří ucelené vyprávění. Hlavními hrdinkou je zde Verunka. Josef Štefan Kubín se snažil zachytit život dítěte od narození až po dospění. V úvodní kapitole s názvem *Verunka* se setkáváme s právě narozenou Verunkou, o kterou se stará porodní bába. Jsme svědky obřady, které se snad ještě na konci devatenáctého století na venkově prováděli, nebo je znali lidé z vyprávění.

Vidíme zde, jak probíhala první koupel novorozence, jaké kvítky a z jakého důvodu se do lázně přidávaly, bába dá Verunce na krk zlatý křížek, aby byla pobožná, poté ji zanese na první políbení od otce a od matky, položí pod stůl, aby byla skromná, pokloní k oknu, aby milovala světlo, zatřepala jí před očima míškem s penězi, aby se jí v životě dobře vedlo, nebo jí dá za povíjan píрко, aby se při všem obratně točila.

Kubín provádí čtenáře jednotlivými kapitoly Verunčina života a nechává ji svému osudu v závěrečné kapitole, kdy už se stává z Verunky mladá dívka hezké postavy a sličného líčka. Její matka ji nechá zapsat do tanečních kurzů, ve kterých ji je přidělen, jako taneční partner septimán Louda do kterého se zamiluje.

Více však autor již o Verunčině osudu nevypráví, jen v závěru ponechal pár vět na rozloučenou. Cituji: „Milá Verunko, zde tě opouští moje pero. Časy letí a snad záhy někdo jiný stane po tvém boku a bude s účastí stopovat tvůj běh. Oddej se u upřímně a v lásce. Zasad' si ten živý rubín pevně do prstenu své duše, neboť jen láska opravdu posvěti život. Ona je nejryzejší závdavek člověka člověku. Mne už tu nebude. Přijď a tehdy polož aspoň vonnou růžičku na můj rov! Bude mi vědomo, že zpomeneš, a třeba již zvadlý ret, ještě se usměje.

Dej ti Bůh mnoho štěstí, kvítku zlatý, hvězdičko krásná!

Psáno na Skalách prachovských, v Chatě klubu č.t. v měsíci máji a červnu L.P.
1942⁶⁷

Podle výše citovaného zápisu je zřejmé, že Kubín měl dílo sepsané již v roce 1942, kniha však vyšla v roce 1946. Je tedy zřejmé, že kniha se mu nepodařila během probíhající války vydat.

Kniha je novelou, která je spjata s hlavní hrdinkou Verunkou. „Novelistická vyprávění, přes všechno jejich žánrové rozrůznění, z ostatního Kubínova díla pro děti vlastně nevybočují; i ona, podobně jako celé druhé období, mají v podstatě pohádkový půdorys. I ona nakonec potvrzují, že prazákadem vši Kubínovy tvorby pro děti je pohádka.“⁶⁸ František Všeticka zde mluví v množném čísle, protože ve své publikaci o Josefu Štefanu Kubínovi hovoří ještě o druhé novele autora a to o knize s názvem Co se Vítkovi zdálo.

Kniha pohádek

Tato kniha byla vytvořena jako výbor pohádek, které Josef Štefan Kubín buď zaznamenal, nebo přeložil z různých jazyků, z různých koutů Evropy. Byla vydána roku 1991 nakladatelstvím Albatros a doplněna ilustracemi Josefa Lady.

Kniha obsahuje na dvacet titulů pohádek, z nichž jsou čtyři českého původu, dvě polského původu, dvě slovenského původu, tři původu ruského, jedna pohádka je zde z litevska, tři jihoslovanské, jedna rumunská, jedna německá, jedna francouzská a na závěr dvě bretaňské.

Například ruská pohádka je zde v zastoupení ruské národní pohádky Alenuška a Ivánek, jejímž původním autorem je Afanasjev.

⁶⁷ KUBÍN, Josef Štefan. *V ráji mladosti: duhové bublinky*. V Praze: K. Kolářová, 1946, Str.: 151

⁶⁸ VŠETICKA, František. *Josef Štefan Kubín*. Praha: Československý spisovatel, 1980, str. 50

Závěr

Autorskou tvorbu pro děti autora Josefa Štefana Kubína je třeba posuzovat, jako přirozený vývoj Kubínova života. Bez vypravěčů z Jičína, Podhradí, Robous, Brady, Horního Lachova, Sobotky, Čelákovíc, Suhrovic, Vrchů, Rovenska a spousty dalších by nevznikla ani jeho pohádka, která má svůj původ v lidové slovesnosti, a nejspíše ani jeho autorská tvorba.

Jak sám Kubín řekl: „Tradice je podstatnou částí národní kultury. Je to jistina vzácná, zděděná po otcích, je to poklad hodnot nehynoucích. V ní tají se duše národa ve své osobité kráse, z ní pučí květy duchovní i hmotné osvěty lidu. Ano, tradice je pramen živé vody. Kdo by na něj chtěl posadit žábu ješitných zájmů svých?“⁶⁹

Stejně jako Kubín říká, že na proud živé lidové slovesnosti bychom neměli usazovat žábu, tak při hledání vývoje jeho autorské tvorby nelze posadit onu žábu na proud lidové slovesnosti, jímž byl zcela jistě ovlivněn.

Jak je vidět na prvních dvou ukázkách, tedy na pohádce Tambor králem a Vašíček zlatohlávek, vycházejí tyto pohádky z původních Kubínových zápisů lidové slovesnosti, konkrétně z knihy Lidové povídky z Podkrkonoší.

Další dvě pohádky pocházejí z autorovy knihy Pestrý kolotoč a nesou název Čáp a I dobrý plavec utone. Poslední pohádka, také autorská je z knihy V čarodějném kole a nese název Horká jehla.

Tambor králem a Vašíček zlatohlávek vycházejí z lidové tradice, ze starých a ověřených postupů vypravěčů lidu. Setkáváme se zde se známými fabulemi, motivy i postavami. Již z názvu první pohádky je čtenáři jasné, co se v pohádce stane. Tambor, chudý člověk z lidu se stane králem, určitě zde bude hrát roli princezna (v této pohádce dvě princezny Antonie a Anna) a hlavní hrdina je vysvobodí a stane se králem. Toto je typický motiv, na jehož základě vznikl nespočet lidových, ale také i autorských pohádek.

Ústředním motivem pohádky Vašíček zlatohlávek, jsou zlaté vlasy hlavního hrdiny, které k sobě lákají pozornost, kromě toho nemají v pohádce žádný jiný význam. Znamějšší a častěji používaným motivem je pak motiv macechy, která nemá ráda svého nevlastního syna a snaží se ho zbavit.

⁶⁹ KUBÍN, Josef Štefan. *Na vaši radost*. Hradec Králové: Kruh, 1985, Prostor, Str.: 29

Oproti těmto pohádkám stojí takzvaná umělá, autorská pohádka, která vznikala od počátku 20. století. Důležitým motivem jsou problémy současného dítěte, to co vidí, a co jej obklopuje. S tímto motivem pracoval i Kubín ve svých pohádkách s názvem Čáp a I dobrý plavec utone. Hlavními postavami nejsou lidé, ale zvířata, která dítě zná ze svého každodenního života. Motiv pohádky Čáp je v pozorování přírody kolem nás. Prostřednictvím zvědavého kocourka mourka Kubín zprostředkovává čtenáři běžný život. Na jeho nástrahy pak poukazuje v pohádce I dobrý plavec utone, která je poučná a výchovná.

Pakliže porovnáme první dvě lidové pohádky a dvě Kubínovy autorské pohádky, všimneme si na první pohled rozdílu ve složitosti pohádek. Lidové pohádky jsou delší, mají v sobě více postav, naproti tomu pohádky z knihy Pestrý kolotoč jsou krátké, děj se rychle odvíjí a poučuje. Lidové pohádky nejsou zasazeny do přímého místa a času děje, ale Kubínovy autorské pohádky přesně popisují místo a čas děje pomocí subjektivně zbarveného popisu.

Poslední pohádka Horká jehla v sobě spojuje Kubínovu autorskou pohádku s lidovou tradicí a je dokladem toho, že jeho autorská tvorba je ovlivněna sbíráním i interpretací lidových pohádek. Do děje z lidské každodennosti zasadil druhý děj z lidské tvořivosti a vytvořil tak dva světy i dva proudy své autorské tvorby.

Resumé

The author's work for the children of Josef Štefan Kubín must be considered as the natural development of Kubín's life. Without the narrators from Jičín, Podhradí, Roboš, Brady, Horní Lachov, Sobotka, Čelákovice, Suhrovice, Vrchy, Rovenska and many others, his fairy tale, which originated in folkloric verbs and probably his author's creation, would not be born.

As Kubin himself said, "Tradition is an essential part of national culture. It is a precious asset, inherited from fathers, it is a treasure trove of non-dignified values. In it, the soul of the nation melts in its own special beauty, the blooms of spiritual and material enlightenment of the people. Yes, tradition is the source of living water. Who would want to place a frog of his own interests on him? "

Just as Kubin says that we should not establish a frog for a stream of lively folk verbs, so in search of the development of his creative work, the frog can not sit on the stream of popular verblativity, which is certainly influenced by it.

As you can see on the first two shows, the Tambor fairytale and the sweetheart of the goldsmiths, these fairy tales come out of the original Kubin records of folkloric verbs, specifically from the book *Lidové povídky z Podkrkonoší*.

The other two fairy tales come from the author's book *Various Carousel* and bear the name *Strop and the good swimmer* tune. The last fairy tale, also the author's, is from the book *In The Wizard's Wheel* and bears the name *The Hot Needle*.

Tambor King and Vouchers of the Golden Hawks are based on the folk tradition, the old and proven practices of the narrators of the people. Meet here with famous fables, motifs and characters. It is already from the first fairy tale that the reader is clear about what happens in the fairy tale. Tambor, the poor man of the people will become king, he will definitely play the role of princess (in this fairytale, two princesses Antonia and Anna) and the main hero will free them and become king. This is a typical motif on the basis of which many folk as well as author's fairy tales appeared.

The central motif of the fairy tale, *Vasice Goldheads*, are the golden heroes of the main hero who attract attention, but they have no other meaning in the fairy tale. A more popular and often used motif is the motive of a boyfriend who does not like his half-son and tries to get rid of him.

In contrast to these fairy tales, there is the so-called artificial, author's fairy tale that originated in the early 20th century. An important motive is the problems of the present child, what he sees and what surrounds him. With this motif, Kubin also worked in his fairy tales called Strop and the good swimmer utone. The main characters are not humans, but animals that the child knows from his everyday life. The theme of fairy tale Stork is in the sight of nature around us. Through an inquisitive maiden, Kubin screeches readers into everyday life. On his pitfalls, he also points out in a fairy tale a good tuna swimmer who is instructive and upbringing.

If we compare the first two folk tales and two Kubin's fairy tales, we notice at first sight the difference in the complexity of fairy tales. Folk fairy tales are longer, they have more characters, but fairy-tale carousel fairy tales are short, and the story quickly unfolds and teaches. Folk fairy tales are not set in a direct place and time, but Kubin's fairy tales accurately describe the place and time of the story through a subjectively colored description.

The Last Fairytale The Hot Needle combines Kubin's folk tale with folk tradition and is proof that his work is influenced by the collection and interpretation of folk tales. In the process of human everyday life, he set the second storyline of human creativity and created two worlds and two streams of his creative work.

Použitá literatura

Primární literatura

- KUBÍN, Josef Štefan. *V ráji mladosti: duhové bublinky*. V Praze: K. Kolářová, 1946, 160 s.
- KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: 1.díl*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4 sv. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína.
- KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: 2.díl*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4 sv. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína.
- KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: 3.díl*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4 sv. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína.
- KUBÍN, Josef Štefan. *Zlatodol pohádek: 4.díl*. Praha: Mladá fronta, 1952, 4 sv. Souborné vydání pohádek J.Š. Kubína.
- KUBÍN, Josef Štefan. *Kniha pohádek*. 5. vyd. Praha: Albatros, 1991, 160 s. Klub mladých čtenářů.
- KUBÍN, Josef Štefan a Jaromír JECH. *Lidové povídky z Podkrkonoší*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1964, 599 s. Lidové umění slovesné.

Sekundární literatura

- KUBÍN, Josef Štefan. *Na vaši radost*. Hradec Králové: Kruh, 1985, 427 s. Prostor, próza.
- CHALOUPKA, Otakar. *O literatuře pro děti*. Praha: Československý spisovatel, 1989, 103 s. Puls.
- CHALOUPKA, Otakar. *Próza pro děti a mládež: její otázky, působení a perspektivy*. Praha: Albatros, 1989, 210 s.
- CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: (od začátku 19. století po současnost)*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984, 539 s.
- CHALOUPKA, Otakar. *Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1985, 480 s.
- VŠETIČKA, František. *Josef Štefan Kubín*. Praha: Československý spisovatel, 1980, 126 s.
- CHALOUPKA, Otakar. *Vypravěč Josef Štefan Kubín*. Hradec Králové: Východočeské nakladatelství, 1966, 127 s. Bibliografie díla J.Š. Kubína.
- RODR, Josef. *Rozséváč radosti: život a dílo J.Š. Kubína*. Hradec Králové: Krajská knihovna, 1960, 25 s. Metodický materiál.
- SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd České republiky, 1998, 183 s. ISBN 80-85010-06-2.
- ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006, 171 s. ISBN 80-7367-095-X.

Přílohy : Pohádky a povídky

Tambor králem

Byl jeden král Bamba a měl teda dvě dcery, Antonii a Annu. A ty nic jiného nerobily, jen v drahých šatech chodily a parádu honily. A aby bylo na to, pořád vypisovaly daně a královským dekretem to dycky potvrdily. Táta chudák o ničem nevěděl. Když se takové dvě nasadí do domu, to aby jich bylo! Pytlík se ani netrhne.

Teď ale všude samá nevůle, každý už na to broukal, a čím dál víc, takové daně, až to přišlo před krále. No a ten se na milé holky uchystal zle. Tak se toho lekly, jednoho krásného dne se ztratily, a nikdo nevěděl, kde mohou být. Snad je vzal čert.

Hned bylo rozhlášeno na vůkol, kdo by je přivedl nebo takového něco, že ho velká odměna nemine. Ale den utíkal za dnem, na zámku bylo smutno, nikdo se dlouho nehlásil.

Až tady dva propuštění od vojska přijdou k hlavnímu městu, všechno je černým potaženo, ptali se, co tohle obnáší. A za chvíli toho měli plné uši. Honem se meldují u krále, že by se k tomu chtěli odhodlat a princezny přivedou. No král jim byl povděčen, nahnul jim peněz na cestu a ti se oba rozběhli do světa.

Ale hoši měli teď jiné princezny! Kdejaká hospoda všechno vymetli, až tak daleko, peníze pryč, v kapse jim zbyly drobečky.

Až na poslední cestě se sešli s tamborem, ten se taky odhodlal milé princezny hledat. Ještě měl plnou bartošnu, jak mu ji král napěchoval, hoši mysli, že se ho přichytí, když to je taky kolega na cestě.

Teď všichni přijdou do krčmy, bylo to jako v lese, a tam bába šenkovala ve víně. Pomalu popíjejí, až se s milou babou smluvili.

- Pravda, je tady taková studnice, má na dně kámen, jen ho odvalit a díra vede na jiný svět. Je tam ten zámek, kam obě holky upláchly, nebo co.

Dál se nechtěla vyjevit. Ti dva vojáci obraceli mezi řečí skleničku za skleničkou, už byli oba na mol. Tohle jim bylo milejší, než jiný svět. Ale tambor jen natahoval uši. Tak bába mu povídá:

- Ale na tyhle si dej, hochu, pozor! Až princezny vyvedeš, napřed se dej vytáhnout ty, nebo tě tam svatosvatě nechají! Tak abys neprohloupil!

Viděla, hodný hoch je, budiž mu osud přízniv. Dala mu dva prsteny a povídá:

- Tohle si pěkně ulož pro příhodu. Ty panny musí chovat den co den takovou obludu na klíně, je to jejich trest, že hlavu nosily vysoko. Saň zkrotíš, jen si prsten nevlékni a budeš mít hned za deset mužů síly.

Oba kamarádi zatím nad sklínkou usnuli, a když se probudili, všichni se ženou ke studni. Ale ta byla plná vody! No, vojáci měli po víně žízeň jako plot, oba se do toho pustili a pijí, pijí pořád, až vykulovali oči. A milou studni taky vypili do dna. Teď tambor kámen odhradil a namoutě! dolů se jim ukázal jiný svět, koukají jako užaslí. A provaz dlouhý visel u díry. Ale kdo tam poleze? Těm se do toho nechtělo. Tambor jich nenechal dlouho rozmýšlet a hned se hlásí:

- Polezu já. A až zamíklám, vy oba táhněte!

Tak ho tam spustili, on jde, až se mu ukázal zámek veliký, celý byl pobit železem. A saň ukrutná leží před vraty. Kudy jen tam? Plameny jí z tlamy hrkaly, a to jich měla ke všemu devět. Tak tambor vidí, to bych tu uvázl do soudného dne. Nasadil si prsten, chytne meč a již se na milou saň vyřítí. Hlava jí litala za hlavou. Jenže, co platno, sotva jednu usek, nová jí narostla, milý ten se začal potácet.

Ale ještě si zpomněl na druhý prsten. A jak si ho navlík, čerstvá síla mu vjela do těla. Jenom se jednou rozehnal a hlavy rázem dole. Všecky se koulely po zemi. Hned kaluž krve dokola, byla černá tak jako kolomaz. Stál v ní až po kolena. No ale jenom se oklepal, honem do pokoje a melduje princeznám, co a jak. Obě zůstaly koukat a div že nevýskly. Hned se ho chytly, takovou měly radost a on s nimi, že svatosvatě zapomněl, co mu ta bába povídala. Nechali hned všeho a letí k provazu. Tambor zamíklal a obě holky jedou napřed. Když byly už tam, teprve to s ním škublo. Rány Matějovy! Jestli pak mě chlapi vytáhnou?

A ti zatím se ushodli, až ho budou mít v polu provazu, že ho zhurta pustí, aby se rozkřápl. Budou pak pány. Ale tambor se na to uchystal! Navázal kámen, hoši kus táhnou a opravdu! Najednou šrum, a kámen byl dole, jako že mrkne.

Tak co teď, jak se dostat odtut? Hoch se vrátil k zámku, chodí kolem jako bludný krajánek a tam pod jedním stromem nařiká. Tohle je pěkné drobení do polívky! A jak nařiká, najednou k němu přiletěl veliký pták, noe se jmenoval a zrovna se ptá:

- Copak ti, mládenče, schází?

No, ten mu svou bídu vyjevil, tohle mě postihlo. Teprve chudák viděl, že se důvěra nerozdává na potkání.

Tak noe povídá:

- Víš co, já ti teda pomohu. Ale musíš dřív něco pro mne udělat. Tuhle na skále už mívám kolik roků mladé, a sotva jsou na lítání, přijde starý černokněžník a mláďata mi vybere. Nemám pořád nic. Shladíš ho, budu ti nápomocen.

Co dělat, tambor tam zůstal a čeká, až mladí dorostou. Pěkně se nahoře přikrčil a milé hnízdo hlídá. Teď práčata už potřebují křídla, jen se vzejmout, když starý černokněžník tu. A zrovna po nich jede. Vtom ale tambor ťal, něco zinklo, a milý parola se taky poroučel. Už ani nezívne.

Noe zůstal ještě pár dní krmit, a když mladí mohli sami žrát, povídá tamborovi:

- Něco ti povím. Cesta k vám vede přes dlouhatánské moře, musíš tady zabít vola, pěkně ho přichystat, a jak poletíme, podáš mi dycky kus masa do zobáku. Aby ti to vystačilo na cestu.

Všecko se stalo, tambor vola rozsekal a naložil pěkně na ptáka. Chytil se ho za krk a už to fofrují přes moře. Letí, dlouho letí, maso pomalu docházelo. A konce ještě nevidět. Noe otvírá zobák, už mu sil ubývalo, a potrava žádná. Co teď? Pták se už sotva plazil. Tambor si nevěděl jiné rady, vytáhne nůž, a buď jak buď, kus masa si ze stehna vyřízl. Nakrátko bylo zpomoženo. Noe se posilnil, naposledy se rozehnal, a letí jako nevím co. Taktak že doletěl!

Když se teď octli za mořem, noe povídá:

- Muj milý, víš co, jsem zakletý princ, ty mi teď musíš hlavu useknout.

Tambor mu ji srub a tady hned mládenec na ohnivém koci, jen se za ním zablýsklo, a byl tentam.

Tambor byl sám. Přijde kus cesty do vesnice a ptá se lidí:

- Kdepak to lidičky, jsem?
- Kdy bys prej byl, v Anglii!
- A co tu máto nového?
- Ó, veliká novina! Přec bude král vydávat obě dcery princezny.

Tambor už dál nerozmlouval, skočil jen na nohy, už aby byl tam. Přijde šťastně do residence, všecko tu červeným sukнем potaženo. Veliká sláva se chystala, dvě svatby s vojáky, kteří princezny přivedli a vysvobodili. Ale teď milý tambor tu, melduje se jako posel ze zámku z jiného světa.

A kdepak! Antonie ho hned poznala, už se nikam nejelo, a tambora už nepustili. Ti dva jako prohnání lháři putovali do lidomorny, dlouhých okolků s nimi král nedělal.

Tambor byl hned pasován na rytíře, a teprve začala sláva! Všichni sedají do kočárů, Antonie s tamborem a druhá, Anna, taky se svým ženichem. Hned se jí přihlásil mladý králevic, pěkně se hodili k sobě. A byly svatby, až darmo povídat. Všecko se třáslo muzikou, kanony bouchaly a víno teklo po ulicích potokem. Ještě dnes si o tom babičky vypravují. No a princezny obě byly už jinačí, dostaly za vyučenou, jen pamatují na chudé a do smrti přestaly parádu honit.

Tambor

Byl jeden král Bamba a měl teda dvě dcery, Antónie a Anna. A ty nic inýho neďály, jen v drahejch šatech chodily a parádu honily. A aby bylo na to, jen vypisovaly daně, a králouským degretem to dycky potvrdily. Táta chudák ani vo ničem nevěděl. Dyž se takový dvě nasaděj do domu, to aby jich bylo! Pytlik se ani netrhne.

Jo ale tejkó všude samá nevěle, každej už na to broukal, a čím dál víc, takový daně, až to přišlo před krále. No a ten se na milý holky uchystal zle. Tak se toho lekly, jednoho krásnýho dne se ztratily, a žádnej neujeděl, kde můžou bejt. Hnedko bylo rozhlášeno navůkol, kdo by je přived nebo takovýho něco, že ho velká vodměna nemine. Ale den utikal tak za dnem, na zámku toceví že bylo smutno, a žádnej se dlouho nehlásil.

Až tady dva propuštěný vod vojska přídou k hlaunímu městu, všecko černě potažený, tak se ptaj, co todle vobnáší. No a slyšeli, král měl dvě princezny, ty se někam ztratily, a toho čloujeka pomoci nejni, aby vyšlapal, kde sou. Tak hned se hlásej u krále, že voni by se jako chtěli k tomu vodhodlat. No král jim byl pouděčnej, nahnul jim peněz, že by se to do kystny nevešlo, a ty se voba rozběhli do světa. Kde jaká hospoda, tu vymetli, a na nákou princeznu nebo tentočky hoprcaj poprcaj! A tak daleko, že probili milý peníze ale dokramoru! Vostaly jim ze ušeho vši. A tejkon se sešli s náky tamborem, ten taky šel ty princezny hledat. Eště

měl plnou sobot'áčku, jak mu ji ten pan král nacvokoval, tak se myslili ho přichytit, dyž to je golega.

Ted'ko všecky tři přídou do jedny hospody, bylo to jako h lese, a tam bába šenkovala ve víně. Dali si každej štamprdel, pomalu popíjej, až se s milou babou smluvili.

„Jo, je tady taková studnice, má na dně kámen, a z ty vede díra na inej svět. Tam je ten zámek, co vobě holky upláchly.“

Ty dva vojancký vobraceli mezi řeči skleničku za skleničkou, už byli voba pomalu na sekynu. Todle jim bylo milejší než nákej inej svět. Ale tambor jen natahoval uši. Tak vona mu pá:

„Ale na tyle chlapy si dej, hochu, pozor, Až princezny vysvobodíš a pudete ven, napřed di ty, a teprve potáhneš je. Jak by je tu měli dřív, tebe tam svatosvatě nechaj. Tak ti povídám, abys neprohloupil!“

A dala mu dva prsteny:

„Ty si pěkně ulož, voni tam ty panny musej chovat den co den takovou potvoru na klíně, jen si naulíkneš jeden na prst, a deset múžu síly nabydeš, abys moh tu zlou saň zkrotit. Sou tam vod ní vobě hlídaný.“

Tak se všecky sebrali a k milý studnici, Že ji musej vypit. Ty dva hned se pustili do toho, pijou, pijou porád, až vykulovali voči. Eště tam trochu vody vostalo, ta babička hned přinesla houbu, a dyž byla pryč, tambor ten kámen vodhradil, a už bylo vidět na jinej svět. Tejko si ud'áli, že ho tam pustěj, a budou čekat nahoře, až zakejklá provazem, aby je všecky zdůli vyháhli.

Tambor teda přídě k tomu zámku, přídě tam a vidí, taková saň, jen ji plameny z tlamy hrkaly, a to jich měla keušemu deujet, deujet těch hlav. Tak ale popad meč a seká, jen to lítalo, jo, ale jestli jednu ut'al, hned zas druhá narostla, to by moh sekat do soudnýho dne.

Dyž to už trvalo dlouho, že vomdlíval, byl by se skácel, eště si naulík druhej prsten, a tejko rázem všech těch deujet hlav ji ut'al. Černá smradlavá kreu to vokolo zalila, až v tom stál celej po kolena. No ale voklepal se, vyskočil hnedky do pokoje a melduje princeznám, co všecko tole znamená. Že je zas dovede domu. Ty se ho vobě chytly, takovou měly radost a von s níma, že zapomněl, co mu ta bába povídala, Zakejval provazem a vobě holky jedou napřed. Dyž byly tam, teprve to s nim cuklo, sakra, jeslipak mě chlapi vytáhnou! A ty si zatím

ujednali, že ho tam zhurta pustěj, ať se rozkřápně. Tak von to zkusil, navázal kámen, a taky jo! Dyž ho kus povytáhli, najednou šrum! A kámen byl zkrátka dóle. Eště dobře, že se nechyt sám.

Tak tej co! Jak se dostanu nahoru. No, de zpátky, chodí vokolo toho zámku, a tam pod jednim stromem nařiká. Najednou přiletěl k němu velikánckeej pták, menuje se Noe, a zrouna se ptá:

„Copak ti schází, že tolik lamentuješ!“

Tak mu tu svou bídu povídá:

„Taková holota, tole mně ud'áli.“

„Víš prej co,“ povídá mu ten pták, „já ti pomůžu. Ale dřív musíš pro mě něco udělat. Já už tady kolik roku na ty skale mivám mladý, a dyž maj už lítat, přide starej černokněžnik, a mladý mně vybere. Nemám porád nic. Dyž ho vodpravíš, já ti pak pomůžu.“

Tak jo, tambor tam čekal, až mladý vodrostli, pěkně se vyškral až nahoru, skrčil se do náký tentočky a hlídá. Tejko ty Noata už potřepujou křídla, jako by každou chvíli chtěly se vzejmout, dyž milej černokněžnik tu. Už po nich pačmáky natahoval. Tak ale tambor nečekal, řal po něm a bác, ten se skulil do náký sluje a byl tam! Ani neměl čas, jen to tam heklo.

Ten Noe vostal eště někej den krmít, a dyž mohli už sami žrát, pá tamborovi:

„Já vim jednu cestu až do tvýho domova, ale vede přes dlouhanýncký moře. Musíš támhle zabit vola, pěkně ho rozsekej, a jak poletíme, dycky mně strčíš kus masa do zobáku. Jináč bych to nedokázal.“

Tak taky jo, tambor toho vola rozsekal, a alavanty se ušim na práka. Cytíl se ho za krk, von se znes, a tady to fofruje přes moře. Jen muu votočil zobák, Noe maso sklút, a zas to fofruje dál.

Jo ale mauž docházelo, až zbejval jen tak poslední kousek. A ke kraji, kdepak nákej konec ani nevidět. Pták se dycky vobrátíl, vodvívá zoban, ale ten mu nestrkal nic. Dyž neměl co! Už to šlo pomalejc, porád níž a níž, hnedle nad samou vodu, Noe zas nastavuje zobák.

„Dej mi kus masa, nebo už padnu do vody i s tebou.“

Tak tambor si neujedl iný rady, vytáhne zavírák a kus si vyříz ze stehna. Ten se ještě naposledy rozehnal, letí jako dyž nevim co, a tak dlouho, až dopad u samýho kranejšku.

Tak tejko se zvíhli, a ten Noe povídá:

„Eště mi jenu službičku vykonáš. Já sem zakletej princ, ty mně musíš hlavu useknout.“

Tak mu ji srub, a tady mládenec na vohnivym koni, jen se za nim zablejsklo, a byl ten tam. Milej tambor se sebral, přide do náky vesnice, a prá se lidi:

„Kdepak to, lidičky sem?“

„Kde bys prej byl, v Anglii!“

„A copak je tu novýho?“

„No přeci král bude vdávat svý dvě dcery, princezny.“

Tak juž dál nerozmloval, skočil na nohy, až se dostal do hlauního města. Všecko bylo červeným sukнем potažený.

„Copak se tady chystá za slávu?“

A ten čloujek, co se ho ptal, mu pá:

„Králouský princezny se vdávaj, ženichama sou ty vojáci, co je vysvobodili.“

Dobrá. Už se mělo jet na voddauky, a von tady slík prsten a poslal ho ty Antónii, že s ní chce mluvit nákej lokaj. Ta se podivila, a kdepak! Poznala hned tambora. Už se nikam nejelo, vobě dcery vypravujou zrouna tátovi, jak ten celej zástoj byl, a tydle dva že sou jen lháři. No toceví, král je dal hnedky svázat, a vocejtli se v base beze ušech undrholtu. A ten tambor byl padovanej na rytíře, král mu dal Antónii za ženu a k tomu polovic králoustvi. A jesli eště žijou, starý moc voni nebudou.

Vašíček Zlatovlásek

Krátce a moudře, byl jednou jeden sedlák, a byli se selkou spolu už patnáct let. Pěkně jim na statku chodilo, měli božího požehnání a všeho hojnost. Sousedi kolem říkali: Copak u těch! Mají se jako v nebi. Inu, dobře, dobře, ale copak je do toho, dyž neměli na koho hospodařit, na rodinku čekali pořád nadarmo. Jeho to pomalu trápilo, nevěděl, pro koho by se staral, a tak ho všechno den ode dne přestávalo těšit. Kale už ani nepromluvil, a aby se

zasmál, to mu teprve vyšlo ze zvyku. Nic ho už doma netěšilo. Jak mohl, po práci, vyběhl ze dvora a chodil po kraji sám a sám, cesta necesta.

Jednou chodil takle podvečer smutný kolem rybníka, a tam říkali, že má své bydliště hastrman. Sedlák, co je svatých, ke každému odříkal již všechny modlitbičky, už nevěděl žádnou, ale dědice pořád nedostával. Tak chodí pořád sem a tam jako vrtohlavý a prosí milého hastrmana, dyby se nad ním smiloval a dal mu radu, aby byl přeci jako ostatní tátové. Najednou, ani se nenadál, ve vodě to zašplouchlo a před ním stojí starý dědeček menší postavy, podává mu rybu ne malou a ne velkou a povídá:

- Tuhle si vezmi a až přijdeš domů, rybu pěkně usmaž, půl dej ženě a půl domácí kobyly.

Ten si ani nepomyslel, a zas ve tmě se to ztratilo.

Sedlák přijde domů, ani se slovem nezmínil, ale nikomu při tom nebylo nic divného. Žena i čeládka byli taky zvyklí. Honem všecko uchystal, jak mu to ten dědeček uložil, a bože! Neminul ani rok a selka měla chlapečka, i kobyla se jim stejně ohřebila, válelo se pod ní pěkné hříbátko.

Najednou bylo u nich radosti! Každý běhal samá veselost, děvečka jen zpívala, Voříšek na dvoře skákal a kohout si mohl típek roztrhnout ... Ale štěstí nerado zůstane na jednom místě. Matka se kale ani s malým Vašíčkem nepotěšila, dyž umřela. Hoch osiřel, a na hospodáře to dolehlo eště hůře než před tím. Žena mu všude chyběla – však se nadarmo neříká: odejde matka, odejde všecko. No, ale hlavy neztratil, co by to bylo taky za mužského, Vašíček mu dodával kuráže. Hoch rostl jako z vody, pomalu ho bylo plné stavení.

Ale po čase přišla k nim zlá macecha, a tu zlobilo, že takový zmetek vládne na celém statku. Pořád na něj něco věděla, hochu jen otloukala a jen dyž ho mohla šťouchnout. A tak čím víc ho ostatní mazlili, ta se tím víc čertila, až jednou si povídá: Však počkej, sloto, já se tě zbavím!

Vašíček už chodil do školy, dyž jednou macecha mu dala placku a povídá:

- Domů dnes v poledne nechod', zůstaneme na poli, tak kde by ses tu klackoval. Však je tam takových přes oběd víc.

A jen ho vystrčila ze dveří.

Vašíček si zaběhl do maštale k svému hříbátku, které bylo jeho potěšením. Dycky se s ním chvíli pomuckal. Přide tam a vidí, koníček se ani nehýbe a jen smutně věší nad žlabem.

- Copak ti chybí, višňáčku můj?

Ten zdvihl hlavu a lidským hlasem povídá:

- Tu placku, cos dostal do školy, nejez! Hoď ji psovi. Nic dobrého v ní není.

Vašíček si ho pohladil, hodil mu hrstku nejlepšího sena a už zas utíká po svém. Starý Vořech u budky, jak ho viděl, zamrcał ocasem, a Vašíček mu tu placku hodil. Dyž odpoledne přišel ze školy, pes už ležel u boudy natažen a bylo po všem. Vašíček se u něho smutně zastavil a pak běží kalupem do maštale. Viděl hned, co to bylo za placku. Už se strožil, že to poví otvi, ale višňáček ho zadržel:

- Ne, ne! Eště jsi tuze mladý, abys mohl do světa. Jen dočkej, však ono na to dojde.

Ted' macecha dyž viděla, že jed nebyl nic platný, eště víc na Vašíčka sočila. Co nejhoršího může být, si na něj vymýšlela. Taky se hned začala durdit, že ten kůň k ničemu není, jenom pro žrádlo dobrý, a kluk, místo aby se učil nějaké práci, že ho jen kazí. Nejlépe ho prodat. Táta už toho měl plné uši. Vašíček dyž to kázání neustále slyšel, běží, že provede višňáčka po dvoře, aby ho mohli vésti na trh. Ale táta ho zastavil:

- Nikam nepudeš! Kůň je divoký, eště by tě mohl kopnout nebo něco. Ani pacholek s ním nic nevede. Je to diviš učiněný.

- I co mu budeš bránit, povídá mu máma, hříbě mu je zvyklé, tak jen ho nech.

Sedlák už nemukal, a Vašíček si ho vyvedl z maštale. Vyskočil na něj, višňáček s ním projel třikrát po dvoře, a najednou jako dyž vyletí a tentam, unášel Vašíčka do širého světa.

Už bylo k večeru, dyž přijeli do lesa k jedné studánce a tam si odpočali. Višňáček povídá:

- Umyj si tady hlavu a mně omočíš taky ocas a hřivu; pak odvaž s krku šátek, roztrhni jej na tři půlky, tou jednou otoč si hlavu a mně taky oviň ocas i hřivu.

Dyž to Vašíček pořídil, ani nevěděl, že má vlasy celé zlaté. Vyskočil zase na koníčka, ten se ani země nedotýkal a jen uhání přes hory a doly, až se před jednou skálou zastavil.

Koníček povídá:

- Hlavu budeš mít od nynějška pořád zavázanou, a dyby se tě někdo ptal, jen řekni, že je u vás tak móda. Zaved' mě do téhle skalky za velikou slojí, sou tam pěkné konírny, a tam mně hřívu i ocas rozčešeš.

Pak mu ukázal jednu komnatu ve skále, tam byly samé šaty rytířské, z těch si prej vybereš, až budeš potřebovat, a o mne se nestrej. Ale teď si musíš ve městě hledat službu. Je tam residence královská, tak se o nějakou tu službu hlas.

Vašíček ho pěkně rozpravil a vidí, že místo hřívvy koček měl taky žíně samé zlaté v ocase i na krku. Pár mu jich pustilo, ty si schoval, aby tu nezůstaly někde ležet. Pak se spolu rozloučili a Vašíček šel. Hned se melduje u krále, že by hledal práci. Král měl tři dcery, a nejmladší se za hochu přimluvila, že se mohl v jejích zahradách učit. Tam už bylo jiných zahradníků tolik, a ti nebyli dvakrát rádi, že tam přijde takový usmrkánec, neví ani, je-li pes hovado. Ale Vašíček jim hned utřel:

- To nic nedělá, práci se od vás naučím, sám všechno mám, a tak na dobrou vůli všecky své diškrece vám mohu rozdat.

Tím si je jako udobřil, už se na něj tolik nemračili.

Hned první sobotu uvili pro ty princezny pugéty z nejhezčích květin, a Vašíček jim je nese. S diškrecí se hned pochlubil, a ti taky po ní jeli jako hladoví. Teď ten starší mistr zahradník mu povídá:

- Víš co, hochu, ab ses zaučil, ode dneška budeš pugéty dělat sám, jaké kytky se na to berou už víš, a tak si po celé zahradě můžeš vybrat.

Vašíček byl rád, že bude mít aspoň chvíli sám, aby mohl někdy odběhnout do skály k svému višňáčku a trochu se s ním pomazlit. Však se mu již stýskalo.

Dyž přišla neděle, vid pugéty sám, vybral na ně po zahradách nejlepší kytky a pěkně je zlatou žíní ototčil. Princezny se divily, kde tak malý zahradníček takovéhle nitě vzal, i vyptávají se ho jedna přes druhou. Inu, prej, jak se večír měsíček česal, měl vlasy trochu zknocené, a tak si jich chomáček vyrul. Že je našel na té cestě k lesu. Daly mu diškreci eště větší, a dyž zahradníci viděli, že je u princezen tolik oblíben, nechali mu dozor nad celou zahradou.

Dyž nadešla nová neděle, už spěchal k svému koníčku, a ten lidským hlasem zařehal:

- Dnes oblékneš se do těch rytířských šatů, rozčešeš si vlasy, a pojedeme splu do kostela. Král tam již bude sedět a hned ti bude jako neznámému panoši dělat místo, Ale ty se jen ukloň a do půl mše zůstaneš státi prostřed kostela. Pak vyjdeš první ven a ostatek se nestarej.

Vašíček přijde do kostela, zrovna páter říkal první vobiscum. Ale chvíli se zapomněl obrátit, dyž viděl, co to tam za vzácného šlechtice stojí. Každý zdvíhal hlavu z modliteb, i kantor zapomněl na varhany hrát, a všichni koukají, jak sám král zve toho šlechtice k sobě sednout. Ale ten se jen uklonil, a netrvalo chvíli, již odchází z kostela. Vyhoupl se venku na svého koníčka, a ten jako vítr letěl ke královským zahradám, ani nehledal vrat a hup! A přes zed', a do nejlepších záhonů. Třikrát to přeletěl tam a sem, jen se mu pod kopyty prášilo. Kdejaká kytička, všechno rozdupal na padrť. Pak vyletěl do povětří jako pták a už byl v lese u té skály, kde měl svou konírnu. Tam zas Vašíček šaty složil do komory, koníčka zavedl do stáje, a jako by se mu nechumelilo, odešel k svým zahradám.

Teprve viděl, jaké tam bylo dopuštění. Všichni mu honem vypravují, že rytíř prej se zlatými vlasy na koni přiletěl, a zrovna do zahrady, ani nehledal vrat. A jak byl zlý! Ani kytička nezůstala po něm zdravá. Bude to práce, než to dáme do pořádku! Dyby sem přišla některá princezna, z chleba by nás vyhnali.

Dyž třetí neděli zas Vašíček nesl pugéty do zámku, od všech dostal pěknou diškreci, jen nejmladší princezna mu nedala nic. Co se to jen mohlo stát, přece jí uvil nejhezčí kytičku! Bylo mu skoro do pláče, a druzí se mu ke všemu smáli: No mlč, však ti to po druhé vynahradí. Tak čekal dychtivě, až bude zas u svého koníčka, tam s něho spadlo všecko soužení. Teď koníček mu povídá:

- Eště máme dvě neděle tu práci, než bude všemu konec, pak bude z tebe statný rytíř, vybereš si všelikou zbraň, a pojedeme nejslabšímu králi na pomoc.

Dyž se po třetí Vašíček postavil do kostela jako neznámý panoš a zas na koníčku ty zahrady do mentiny rozdupali, vyhledal si z večera místo, kde by ho nikdo neviděl, aby se mohl zchladit. Tam si zalezl a své vlasy rozčesává. Nejednou de blízko nejmladší princezna, zastavila se, až ji to oslepilo! Co se to tam svítí? Tiše se přišourala a teď vidí, zahradníčkovi celá hlava hoří zlatem, jako by stála v ohni. Zůstala chvíli vyjevena a od té doby už si nijak nepřála, jenom ho dostat. Ale Vašíček nechtěl tomu rozumět, dyž je tak skoupá, že by jí rači ani ty pugéty nenosil.

- Však mlč, už ti to asi přestane, byls tam naposledy. Král má teď jiné starosti. Rytíř jeden se o ni ucházel, ale kdo ví, co má holka v hlavě, ne a ne, že si ho nevezme. Tak se proto náramně pohněval a vypověděl našemu králi válku. A kdepak! Ten jatěživ na vojnu nepomyslí, tak je na hradě samý smutek, všecko jako zařezáno.

Hoch slyšel tyhle povídky se všech stran. Tuze se divil, že ona tak mocného rytíře odmítla, a dyž přišel k svému višňáčku, všecko mu povídá.

- Vím o tom, hochu, vím! Však tě proto čeká práce, aby ses vyznamenal a dobyl si ruky té princezny sám.
- Ale já ji nechci!
- I mlč, bloudku, musí to tak být, bálka je vypověděna, král nebude tolik vojska mít, kde by je taky sebral, a naše vojsko dříme v Blaníku, ty je musíš vést do boje.

Dyž byl den vojny ustanoven, Vašíček se teda vystrojil ve skalní sloji do nejlepších šatů, vzal na sebe zlaté brnění a chtěl vyskočit na svého koníčka. Ale ten mu povídá:

- Pro dnešek to jinak zaonačíme. Dojdeš si do konírny, až daleko dozadu, tam si vybereš koně od kraje třicátého. Je to stará klisna už šedivá. Taky si vezmeš šaty nejvíc ošumělé, zavážeš si hlavu a di se ohlásit u krále.

Dyž tu herku viděl, sotva nohama pletla, hoch dvakrát rád nebyl. Ale višňáček mu povídá, že to tak musí být, aby se dál nestaral. Tak se na ní přikejval ke králi a hlásí se k vojsku. Všecko se mu dalo do smíchu, ty prej to vyhraješ, mezi bačkoráky ses měl hlásit! Ale král se potěšil, že mu je tak věrný, a hned ho poslal do řady. Dyž to všecko vytrhlo, koně napřed, jeho stará hemelka nestačila v takovém trysku, až se svalila do příkopa. Aby se vojsko nezdržovalo, král mu poručil, aby se vrátil, že mu děkuje za dobrou vůli. Hoch byl rád, že se všemu vyhnul, a obrátil se do skalní sloje. Tam povídá koníčkoví, jakou mu klisna vyvedla ostudu, a že ho král poslal domů. Styděl se až pod košili.

- To nic nevadí, jen dyž tě viděl! Teď se převlíkneš do toho zlatého brnění, pěkně mě rozčešeš a sobě taky spustíš vlasy. Než bude boje konec, abychom byli na místě. Leží tam vedle černá palička, tu nezapomeň vzít sebou. Až se octneme před nepřítelem, jen s ní třikrát ťukneš o zem a všecko vojsko z Blaníka nám vyjede na pomoc. Pluky nesmírné.

Tak dyž přijeli přes čtyři kraje na velikou rovinu, už viděli, jak obě vojska proti sobě ženou hurá. Ale kdepak! Rytíř měl třikrát tolik nežli král, na výhru nebylo ani pomyslení. Už

do nich vjel strach, všecko se mu začalo obracet na útěk. A ten rytíř jen do nich rube, zprava, zleva, za chvíli jich byly hromady. Tak teď Vašíček zaklepal třikrát paličkou, a najednou tu vojska jako much, a všecko to náramným křikem volá: Zdráv buď náš vysvoboditel! Král jako udivený koukal, ke komu se to neznámé vojsko přidá, kam ten zlatý rytíř obrátí. Ale netrvalo mžiknutí, Vašíček zahrnul se svými pluky na pravou stranu královu, aby ho chránil svým mečem. Nepřítel hned hurá zastavil a teprve dyž se trochu vzpamatoval, co se děje, nový boj započal. Už tekly potoky krve, jak se to všecko na sebe sápal, už nebylo ani vidět, nastávala tma. Cizí rytíř do té doby ztratil dobrou polovičku svých, ale Blanickým nechyběla ani noha. A tím víc kol sebe sekali. Tak dyž sluníčko zapadlo, už je nikdo neudržel, a horem-pádem se všecko dávalo na útěk i s milým rytířem. Eště v poslední chvíli přiletěla kulka a škrábla Vašíčka nad kůtkem. Král skočil, vyndal svůj hedvábný šátek a sám mu nohu zavázal. A jen ho prosí, aby nechal všeho a jel s ním do zámku, že mu tam jeho doktoři pomohou. Ale Vašíček na to nedbal, takové škrábnutí prej nestojí za to, a podal královi ruku na rozloučenou. Ten ani neměl kdy se poděkovat, ani nevěděl, kdo ten zlatý rytíř je a jak se menuje.

Teď dyž přišel domů, zavolal dceru a spustil na ni zle:

- Vidíš, tohle bylo všecko pro tebe, co lidu mně pobili, a dyby ten neznámá rytíř nebyl přišel na pomoc, ani nevím, co by se bylo stalo. Mohl sem přijít o trůn a žebráčkou mošnu vzít do ruky. Tak abys věděla, dál se ke mně nehlas, a aby byl od tebe pokoj, za trest si vezmeš toho zahradníčka.

Princezna byla na oko smutná, ale zatím se v srdci třásla, že bude zahradníček její. A tak měli svatbu, jenom docela tichou a smutnou, ani nikdo z dvořanů jim nebyl za svědka. Dostali poslední komůrku k obývání, a živobyťi že budou mít odměřeno. Král už nechtěl o ní ani slyšet, tak se pohněval.

Mladí zatím tomu přivykli, a brzy byli jedna mysl. Všecko si pověděli, co jeden o druhém smýšlel, a princezna se taky přiznala, že se jí Vašíček líbil, hned jak se u cich do služby mldoval. Diškareci že mu tenkrát nedala, aby se neprozradila. On jí zase sděloval, co všechno zažil se svým koníčkem, kterého má ve skále, a taky nesmlčel, jak jejímu otci celou bitvu vyhráli. Hladila mu zlaté vlásy a teď vyskočila:

- To žes byl ty, Vašíčku?

Ani svým uším nechtěla věřit. Ale on jí už ukazuje, jak ho kulka střelila do nohy, jak sám král mu ji hedvábným šátkem zavázal. Však byl eště přischlý na ráně. Tak už ji nic nedovedlo

zdržet, rozběhla se a dyby mohla s otcem promluvit. Ten už sám po čase začal věšet hlavu, že přec neměl nejmladší dítě takhle zavrhnout. Tak dyž teď uslyšel, že se dcera sama k němu hlásí, nemeškal a de se podívat, zdali jí něco nechybí, a jak tam hospodaří. Ani nezaťukal a otevře. No tady vidí, Vašíček leží zavázán v posteli, bledý byl jako stěna, nohu podepřenou o židli. Ale jak král vstoupil, honem ji strčil pod peřinu a chce vstát, aby ho uvítal. Jenže ho nenechal, ať prej jen leží, je-li nemocen. Bylo mu divné, jak může být stonavý, dyž přece v žádné patáliji nepobyl, ve vojně ani nebyl!

- I byl, povídá Vašíček, byl, drahý králi můj, abych vám život zachoval a sám sem utržil ránu, že nemohu na nohu.

Král ho tak poslouchá, a hned se mu zdálo, že slyší jako hlas toho zlatého rytíře. Znenadání mu smekl kuklu s hlavy a div se neskácel! Byl to on! Musel mu hned nohu ukázat, král vidí svůj šatek, že ani nemeškal a líbá ho a objímá kolem krku. Dcera musela taky přijít, a bylo tam radosti, že se nemohli utišit. Král jenom vzlykal: moje děti! moje děti! Mladí hned opustili to podruží, a byly pro ně připraveny první komnaty na zámku, jak se sluší a patří. Dlouho se stěhovat nemuseli, měli tam všecko, nechybělo ani zbla:

Ale Vašíček se již nedal dlouho udržet, jen toužil k svému koníčku. Ten dyž ho uviděl, radostně zařehntal a povídá:

- Milý hochu, den našeho vysvobození se přiblížil. Teď si dej přinést šaty i meč, jak jsi v tom bojoval.

Vašíček se pěkně oblékl, zas to byl ten zlatý rytíř zlatovlasý, višňáčka vyvedli na nádvoří, a dyž tam byl, kůň povídá:

- Teď mně musíš svým mečem hlavu useknout.

Vašíček se ulekl těch slov, prej si rači srazí svou.

- Musí to být, povídá koníček, jinak bych své svobody nedošel!

Prašiváček

Tak byl jednou taky nákej sedlák, a byli už se selkou takhle asi patnáct let spolu. A to musím říct, pěkně jim na statku chodilo, měli božího požehnání a ušeho hojnost. Sousedí jen dycky říkali:

„Copak tam! Tam je jako v nebi, tak se nepoměje ani jeden po smrti.“

Énu dobře, nepoměje! Ale co je do toho, dyž neměli na koho hospodařit, a na ňákou rodinu čekali pořád nadarmo. A tak je to ušeko pomaloučku mrzelo, houno prej do ušeho!

Jednou ten sedlák na samej večír chodil vokolo rybnika, a tam říkali, že má svý bydliště hasrman. Von už, co je svatejch, se ušema si tykal, ale dědič pořád nešel. Tak chodí sem a tam, a v duchu prosí toho hasrmana, dyby se nad nim smiloval, aby mu dal ňákou radu, aby přecej byl jako jinej táta.

A zničehonic, ve vodě to najednou zašplouchalo, a před nim stojí jako starej dědeček v takovym fráčku, podává mu rybu né malou a né velkou, a povídá:

„Na, tu si vem. A až přideš domu, rybu pěkně usmaž, půl dej ženě a půl domácí kobyly.“

A zasej ve tmě se to ztratilo.

Von přide domu, ani se slovem nezminil, a všecko to tak ud'al. A te%dkka nebyl ani celej rok, a ta selka. Najednou se ji narodil synáček, a kobyla se jim akorát stejně vořebila, válelo se pod ní pěkný řibátko. Nó to se neptejme! Najednou bylo u ních radosti, každej jen běhal, děvečka zpívala, ten jejich Voříšek na dvoře skákal, a kohout si moh típek roztrhnout.

Ale štěstí nerado vostane dlouho na jednom místě. Selka se ani kale tím Vašičkem nepotěšila, dyž najednou umřela. To maličký vostalo teďka sedlákoj na krku, a von chodil eště hůř, jako zařezanej chodil, všecko mu padalo z rukouch. O jé! Vono se neříká nadarmo: vodejde matka, vodejde všecko. S takovym čloujekem to je zlý! No ale von přeci hlavu přitom neztratil, co by to bylo taky za muskýho, a ten Vašiček mu dodával jako kuráže. Rost jako z vody prut, a pomalu ho bylo celý staveni. Bylo ho ušude plno. Čeládka jen se s nim nimrala, co si usmyslil, to měl, to musel mít.

Ale teďka po čase tam přišla zlá macecha, a vono ji zlobilo, že takovej harant vládne celym statkem. Porád na něj něco měla! Byl vod ní jen votloukanej, solila mu to bez sole. A dyž ty vostatní se s nim jen párali, a porád jako s ňákou svátosvtěj, vona ho koruncovala eště víc. A tak daleko, až si jednou povídí:

„Šak počkej, sloto, já se tě zbavim! Ty mně vocyd' pojedeš!“

Vašiček už chodil do školy, dyž mu jednou podala mazanou placku a povídá:

„Domu dnes na poledne nechod', vstanem všechny na póli. Aby ses tu někde darmo klickoval! Beztoho jinýho, kluku, neumíš.“

A vystrčila ho zrouna ze dveří. Von chudáček chvílku stál, a pak si zaběh k svému řibátku, to bylo jeho potěšením. Dycky se s nim chvíli v ty mašteli pomuckoval .Teďka přide tam a vidí, koniček se ani nehejbal, a jen tak smutně věsí hlavu nad žlabem.

„Copak ti chybí, můj višňáčku?“ honem se ho ptá.

Von zvíh drobátko hlavu a lidkým hlasem mu povídá:

„Tu placku, cos dostal, tu nejez! Hoď ji psoj. Vono v ní nic dobrýho nejni.“

Vašiček si ho ještě párkrát pohladil, nandal mu něčeho do žlabu, a teďka utiká. A jak utikal vokolo, starej Vořech u budky jen se na něj mrcá. Tak mu tu placku bezeušeho dodil.

Teďka dyž přišel ze školy, de zasejc vokolo, a Vořech už tam léžel nataženej. Ani sebou nehejbal. Vašiček jen se v kalupu zastavil u svého konička, že ušeko řekne otcój, ale ten mu povídá:

„Né ne, ještě neříkej nic, ještě seš moc mladej, abys moh do světa. Všecko má svj čas.“

Teďka ta macecha dyž viděla, že se ji to nepoštěstilo, d'ála den vode dne ještě hůř. Jen co nehoršího na hochu vymýšlela, von už strachy neujeděl, čí je. Taková to byla satoryji! Hoch byl vod ní votřískanej jako hruška u cesty. Do ty si taky každej šoustne. A hned začala tátoj taky vyslipovat, že ten kuň k ničemu nejni, porád živit jen takovýho valacha, a kluk, místo k ňáký práci, že jen ho kazí. Nejlepší by bylo mrchu prodat!

Táta už toho měl plný uši, tak aby měl vode ušeho pokoj, myslí si, enu tak ho prodáme. Vašiček hned vyskočil, a že ho teda provede dřivejc po dvoře. Ale otec se na něj ucuk:

„Nikam nepudeš! Kuň je divokej, ještě by tě kop anebo něco. Ani pacholek s nim nemůže kale nic svíst.“

„I prej blázne!“ vybrýkla máma, „jen ho nech, co mu budeš bránit. Kuň je mu zvyklej, tak ho nech, ať si ho drobátko provede.“

A to si jen myslá, dyby ho jen chtěl třeba pochromit. Aby bylo vod kluka na pár času pokoj. Tak von už dál nemukal, a Vašiček si koně vyved z maštale. Vyskočil na něj, višňáček

s nim projel třikrát po dvoře, radostně si přitom zařehotal, a najednou jako dyž pod nim třelí, vylít a ten tam, a juž unášel Vašička do širýho světa. Žádnej neujeděl kam.

Juž bylo samej večír, dyž přijeli takle spolu do lesa, a kedny studánce, kde si vodpočinuli. Višňáček povídá:

„Umej si tady hlavu, a mně umeješ taky vocas a řívu, pak vodvžeš s krku šátek, roztrhni ho na tři dílce, tím jedním si votoč hlavu, neb se ti vlasy proměnily (von je měl najednou celý zlatý), a mně zas vovineš vocas a řívu.“

Dyž to Vašiček tak ud'ál, vyskok si zasejc na konička, a von s nim uháněl, ani se země nedotejkal. Uhání přes lesy a doly, až se před jednou skálou zastavili. A koniček mu tam povídá:

„Hlavu budeš mít vod nynčka porád zavázanou, a dyby se tě někdo ptal a kdesi cosi, jen řekneš, že seš Prašiváček. A ted'ka mě zaved' do tydle skály, tam za velkou sluje jsou pěkný konírny, a tam mně řívu a vocas rozčešeš.“

A von mu vokázal v ty skále jednu komnatu, tam byly samý šaty rytířský.

„Z těch si prej vybereš, až ňáký budeš potřebovat. Vo mě se nestarej. Ale ty si musíš hledat službu ve městě, je tam rezidence králouská, tak se vo ňákou melduj.“

Vašiček ho pěkně rozpravil, a ted' vidí, von měl místo řívy samý zlatý žíně. Měl je ve vocase i na krku. A jak ho rozpravoval, pár mu jich pustilo, těch zlatejch žíní, tak si je stočil, aby tam nevostaly ležet. Nápotom se rozloučili, a Vašiček šel. Von přide do ty rezidence a hned se melduje u krále vo ňákou službu. Von měl ten král tři céry, a ta jedna nejmladší, hoch se zdál čilej, může se prej učit v jejich zahradách Tam juž bylo jiných zahradniku, co to měli všecko na práci, a ty nebyli dvakrát rádi, že tam přide ňákej usmrkánek a zničehonic, neumí si ani panimandu utřít. Ale Vašiček se s níma dlouho nehandrkoval. Povídá jim:

„To nic nedělá, práci se vod vás naučim, co potřeboju, a vodvostatku mi nic neschází. Dyškrece všecky vám na dobrou vůli dám.“

To je jako trošku skamarádilo, juž na něj nebyli takový vosy. Hned první sobotu ud'áli pro ty tři princezny pugéty, a Prašiváček jim je nese. Voni mu něco za to podstrčily, a dyž se s tou dyškrecej pochlubil, milí hoši po ní stáhli jako hladoví. Ted' ten starší mistr zahradnik povídá:

„Víš co, hochu, abys se zaučil, budeš pugéty dělat sám, jaký kytky se berou, již víš, musíš se trochu vohánět.“

Prašiváčkoj to bylo milý, už si vynajde chvílku, na to se těšil, aby si moh vodběhnout do skýly k svýmu višňáčkoj, již se mu po něm stejskalo. Tak se do toho hned dal, pugéty měl v krátkosti na place a zlatejma řívy je pěkně zatočil. Ty princezny se divily, kde ten malej zahradniček moh takový nítě vzít, tolik se divily, a jedna přes druhou na něj. Tak jim povídá, jak se večír měsíček česal, že mu pár tšch vlásku sknocenejch vypadlo. Daly mu za to dyškreci eště větší, a ty dyž viděli, jak je u princezen voblíbenej, ud'ali ho dozorcem nad celou zahradou. Dyž přišla zasejc neděle, von pospíšil k svýmu koničkoj, a ten lidskym hlasem zařehteal:

„Dneska se voblíkneš do těch rytířských šatu, rozčešeš si ulasy, a pojedem spolu do kostela. Král tam již bude sedět, a bude ti hnedko dělat místo po levý straně jako neznámýmu panošoj. Ale ty se mu jen pokloníš a vostaneš do půl mše stát uprostřed kostela. Potomnějc vyjdi první ven a vodvostatku se dál nestarej.“

Tak teďka Vašiček přide do kostela, zrouna pampáter akorát říkal první vóbiskum. Ale chvíličku musel vostat koukat, co to za vzácnyho šlechtu stojí v lavicích. Vostatní taky všecky koukali, a kantor na kchóře zapomněl hrát. Teďka viděj, král mu hned dělá místo po levý straně, ale ten se jenom uklonil, a po chvíli zas vyšel a pryč. Vyskok si na svýho konička, a ten jako vítr letěl ke králouskym zahradám, ani vrata nehledal a hup, vzal to přes zeď a zrouna do těch záhonu. Párkrát to přelít sem a tam, a ty kytky, všecko to pod nim jen lítalo. Rozdupal to na maděru. Pak vyletěl do poujetří, a jako by ptáci honil, vocejtil se u ty skály v konírně. Prašiváček uložil tam šaty do komory, konička zaved do stáje, a jako by se ani nechumelilo, špacíruje po svejch zahradách.

Teďka to tam bylo v těch zahradách jako po nákejch rajstajblech! Ty kamarádi mu všecky vypravali, jak se tam přihatasil rytíř se zlatejma vlasama, a jak to tady s tím svým koněm spořádal. Ani vrata nehledal, a zrouna do těch záhonu! Teďka měli celej tejden práce, jen se z nich lilo, aby to sakumpak přivedli do nákýho pořádku. Vašiček se musel vohejbat s níma, už byl jako rozlámaná rafika, nic do něj nebylo. Jen se těšil na neděli, až se voctne u svýho višňáčka, tam jako dyž z něj všecko spadne, tam byl nejradši.

Teďka koniček mu povídá:

„Eště máme dvě neděle tu práci,, napotom bude konec trápeni. Pak z tebe bude statnej rytíř, vybereš si, jakou budeš chtít zbroj, a pojedem nejslabšímu králi na pomoc.“

Dyž se Prašiváček potřetí postavil v tom kostele, a zasejc na koničku mentinou všecko rozdupali, von si kvečeru vyhledal místečko, kde by ho žádněj neviděl, aby se tam vychladil. Tak si to našel, takovou křovinku, a teďka si tam ty svý zlatý vlasy rozpravoval. A akorát tamtady šla ta nejmladší princezna. Přide a teďka vidí, jak Prašiváčkoj celá ta hlava hóří jako zlatem. Žádnýmu nic neřekla, ale vod ty doby chodila jako pitomá. Nic jináč si nevinčovala, nežli toho Prašiváčka dostat, aby byl její. Jo, králouská princezna, to u takových jen tak nejde, jako dyž se někde řekne, já chci Vaška, a musí ho mít! Ale na světě nejni truc tomu nic nemožnýho.

Von tam přijel jeden rytíř, taky to byl králouskej princ, a s tím starym si to ud'áli, všeckno si smluvili, že von mu tu nejmladší princeznu dá. Ale holka, jako dyž do ní něco vjede, že né, a vo tom princovej nechtěla ani slyšet. Že se na něj zkrátka vykašle. A nic platno, bláznila pořád stejně. Tak ten princ se na to náramně dopálil, že von má bejt takle zapovřízenej, a v tomzteku vypoujeděl starýmu králi vojnu. Teďka z toho ze ušeho byla až vojna. A kdepak ten ! Na nic nebyl přichystanej, vod takových hlouposti byl tam dycky svatej pokoj, tak měl na tu holku vzteka náramnýho. To se ani neptejme! Tak to bylo na tom hradě jako zařezaný.

Prašiváček přišel k svýmu koničkoj, a tady mu melduje, co ta princezna to vyvedla.

„Jo prej, vim vo tom,“ povidá mu jeho višňáček, „šak tě, hochu, čeká proto práce, aby ses vyznamenal, musíš ty ji dostat sám!“

„I kdepak,“ povidá mu, „to nejni nic pro mě,“ povidá mu Vašiček.

„Bloudku! Musí to tak bejt. Válka je vypoujeděná, král nebude moct tolik vojska sehnat, kde by ho sebral! A naše vojsko dříme v Blaniku. Ty ho musíš víst do boje.“

Dyž byl teda den vojny vomeldovanej, Prašiváček se tam ve skále vystrojil, vzal si zlatý brnění, všeckno se na něm jen blejštilo, a teďka chce vyskoknout na svýho konička. Ale von mu povidá:

„Dneska to musíme jináč prej zavonačit. Pudeš do konírny až tam dozadu, a vezmeš si koně vod kraje třicátýho. Je to juž stará herka šedivá, ale jen si ji vem. Taky si voblíkni jen nákej kvant a hlavu si vovaž něčim jen tak. A di se vohlásit u krále.“

Dyž Prašiváček tu starou herku uhlídal, sotva to pletlo nohama, moc se mu na ní nechtělo. To víme. Ale višňáček povídá:

„Musí to tak bejt.“

Tak se celej vymundýroval, a teďka se hlásí u krále, meldoval se taky k vojsku. Tam se dalo všeckno do smíchu:

„Di prej někam do zeli brabce strašit! Ty to, kacafírku, vyhraješ, jo!“

Ale král byl rád, že se hlásí jako věrněj bojounik, a hned ho poslal do řady. Teďka dyž to ušechno vytrhlo, keně šli napřed, ta jeho hemelka nemohla v tom trapu stačit, a svalila se s nim do příkopa, do krechtu. Aby se s nim nezdržoval, král ho poslal domu, že je dobře, jen dyž vokázal dobrou vůli.

Tak von se na tom přičuchtal zpátky do skály, a tady povídá koničkoj, co mu ta herka ud'ala za vostudu, a že ho král poslal i s ní domu.

„To prej nic nedělá, jen dyž tě viděl. Jinýho nic. Ale teďka si vemeš zlatý brnění, pěkně mě rozčešeš, a sobě taky necháš vlasy dólu. A musíme koukat, než bude konec patálie, abychom byli na místě. U těch rytířských šatu léží malá palička, tu nezapomeň sebou uzít, až přirajtujem před nepřitele, jen s ní ťukneš třikrát vo zem, a všeckno naše vojsko vyjede nám z Blanika na pomoc.“

Tak taky jo, dyž přijeli přes štíry kraje na takovou rovinu, už viděj zdaleka, jak vojsko stojí proti sobě. A už to hnalo hurá na sebe. Ale kdepak! Ten rytíř měl toho třikrát tolik, kam se moh starej král hrabat. Už se mu to začlo všeckno vobracet, a těch proti nim všude jako much, dyž tady Prašiváček zaklepal třikrát tou paličkou, a najednou se vyhrnulo vojska síla náramná, a všeckno to volá, takovej křik:

„Zdráv buď náš vysvoboditel!“

Až se pod níma třásla zem. \král koukal jako vyjeveněj, ke komu se to vojsko s tím zlatým rytířem přidá, dyž jako mrknutim von zatočil na pravou stranu ke králoj, a tady se s mečem postavil akorát před něj, k samotnýmu se s nim postavil. Na chvílku se ušeckno zarazilo, ale pak za hrr, hrr do sebe. Ten cizej princ měl už polovičku vojska trop, padalo to jako kuželky, ale Blanickejm nechyběla ani noha. A eště se to pralo jako blázniví. Už byl samej večír, dyž to ty nemohli vydržet, a teprve se všeckno dávalo na outěk. A ten cizej rytíř s tím. Tak mu zvíhli mandle! Tydle si teďka vyddychli, teprve si voddýchli, dyž v poslední

chvíli přilítla kulka a šrámla Prašiváčka na kůtku. Král se ulek, honem vyndal svůj herbábnej šátek, a sám mu nohu vovázal. A teďka ho prosí, aby nechal všeho a jel s nim do zámku, že jeho doktoři ho tam zhójej, dyby to mělo něco bejt. Ale Prašiváček už neměl stáni, žádný stáni, podal králoj ruku na rozloučenou a pryč. Ten neměl ani kdy mu poděkovat, a ani neujeděl, kdo ten zlatej rytíř je.

Teďka dyž bylo po ušem, král si dal tu princeznu zavolat, a to se neptejme, co ned'ál. Zrouna ji chtěl na místě probodnout, a hubu měl na ní jako karabáč. Že nebejt toho tytíře, byli sme všecy žebráci, a mohli sme se vocuď spakovat. Vona se nesměla k němu dálejc ani hlásit, tolik ji povídá, a dyž nechtěla prvního rytíře, že si musí vzít posledního nádeníka. Že si za trest teďka veme toho Prašiváčka! Takovýho měl vzteka. Jo ale to ji moc nepřišel. Na to vona juž hrála.

Tak měli taky hned svrbu, ale jen takovou tichou svarbu, ani žádnéj z těch dvořanu nesměl jim bejt za svědka. Nápotom dostali spólu poslední komůrku v tom purku, a živobyti že budou mít vodmňěřený. Tak to muselo tak bejt, vona nesměla ani ceknout. Teďka byli spólu, pomalu si ušemu přivykali a žili tam, ani žádnéj neujeděl. Až takle jednou za nákej den Prašiváček ji ušeccko vypravoval, a že von tu vojnu celou králoj vyhrál. A zrouna ji taky vokazuje ten herbábnej šátek, jak mu s nim král to kůtko zavázal. No to se neptejme, jak vona vyskokla!

„To žes ty, Prašiváčku, dokázal?“

A nechala všeho a letí k otcoj, tam se mu poujesila na krk a pro samej pláč nemohla promluvit. Hnedlinko to bylo, jako dyž vejská, a vtom zas juž plakala, bylo to ušeccko dohromady. Tak von jináč nemyslel, holka se zbláznila.

Přide tam a vidí, Prašiváček leží v posteli, a nohu měl venku na židli. Tak ji hnedko zastrčil, aby von ten šátek neviděl. Chtěl taky vstát, aby ho přeci přivítal, ale nemoh se na tu nohu postavit.

„Copak ty kulháš?“ povídá na něj král, „dyť si v žádný patálii nebyl!“

„I prej byl,“ ud'ál si Prašiváček, „byl! Abych vám, drahej králi, váš život zachoval.“

Von ho tak chvílku poslouchá, a hnedko se mu jako zdálo, že slyší hlas toho zlatýho rytíře. Zakroutil hlavou, přide k němu blíž, a teďka mu smek s hlavy ten fec, a lídičky drahý! Teď vostal jako dřevěnej. Voni mu teďka vyběhly ty zlatý vlasy, až mu to voči zalilo, tomu králoj, tak hnedka ctěl vědět, co dělá ta jeho rána na noze. Koukne, a nestačil koukat! Jak mu

ji tím šátkem zavázal, ještě to měl tak. A jeho herbábnej šátek na tom. Tak teďka přiskok a vobjal ho, vobjal je voba, a teprva bylo radosti po celým zámku, to se nedá povídat! Hnedka museli z toho podruží pryč, a dyž se to ušcko usatonilo, von mu Prašiváček musel povídat, co to bylo za vohnivýho koně a tolik těch rytířů.

Teďka museli Prašiváčka naložit, a všeckno to jelo jako diví k ty skále, co tam byl jeho koniček, ten višňáček. Von dyž svýho pána uhlidal, hned zařičel lidským hlasem a povídá:

„Milej holečku, den našeho vysvobození je tu, ty se pěkně voblíkni do tvých těch šatu, cos v nich bojoval, a tím mečem mi teď hlavu sraž.“

Prašiváček by se byl spíš smrti nadál, ale koniček mu povídá:

„Musí to bejt, jinak bych svýho vysvobození neodšel.“

Tak mu to ud'ál, hlava ulítla, a ani kapka krve přitom nevytekla. Jen mu teďka zatřepala bílá holubička nad hlavou, a v letu se proměnila taky v takovýho rytíře, mladýho a krásnýho, von svýho bratra hnedkon vobjal, a voba se radovali z toho vysvobození. Nápotom se Prašiváčkoj ta noha hned zahojila, jako by jakživo nic nebylo, a pomalu nemám co povídat. Ty pak všecky žili až do smrti nejdlejší.

Čáp

U nás pod chlumem se tulí vesnička, jako děťátko v zeleném povijanu. Kdo by tudy šel, uvidí nad poslední chalupou u Daňků jedli, té samy oblaky salutují. Tak je vysoká.

Jak letos padal ten sníh, posadil jí čepec na hlavu, ale tak těžký, až jí to chudince vršek ulomilo. Zbyly tam jen čtyři rasošky. Aby proto nebyla tak smutná, přiletěl na jaro čáp, a hned se mu v ní zalíbilo. Sedl nahoru, ohlíží se kolem a dva tři rybníčky mu bleskly do oka. Oko se zasmálo, a milý čáp povídá – tuhle já si vystavím hnízdo. Staví, staví, a jedle měla pomalu nový čepec na hlavě, a ještě k tomu přidánek, na čepici celého ptáka.

Husy, kočky i slepice měly najednou nahnáno – má dušičko z Nepomuku, jaký jen tohle host? Mluvil s ním někdo? Copak má za lubem? Aby tak ... nedopusť svatá hodinko!

A u Daňků bylo z toho mezi havěti malé pozdvižení. Všichni sedí ztišeně na dvorku, a mohou si hlavy polámat.

Přišel taky domácí mourek, skulil se nablízku, a jako nejvyšší hlava povídá:

- Víte-le pak, zebáci, co je to konečně za ptáka?

Kohout vyskočil, švihl okem, a vyrazil ostré krr:

- A ty víš?
- Bodejď bych ne! Je to čap.

Všichni se po slevě zajíklí, a v tu chvíli dech se v nich zatajil.

- Že čap! a – nebojíš se?
- Já? Co bych se bál. Já byl až u něho.
- U něho povídáš? Nemaluj nám něco na vrata.
- Inu ba, na kočičí svědomí, věřte mi nebo ne. – Chtěl sem tuhle ráno vyzvědět, co za hosta, tak vám lezu lezu, ach ta vejška! už se mi hlava motala. A čím lezu výš, byl vám chlapiště pořád větší a větší. Teď se postavil na jednu nohu, začal kejhákem točit dokola, a já vidím takový zoban jako mlat, jistě na metr dlouhý. Honem sem se přtlčil ke větvi – svatá kaplička, takhle jím čapnout za límec, to by se přestala dušička v těle smát. Vyklepal by ji i s osrdím.

Oči jim vyběhly z důlků:

- Ča-čapnout, povídáš?
- Ba že čapnout – však se proto jmenuje čap. A jak se vám tu chvíli vrtí, už mě taky zočil, a najednou tím zobanem klapne, jako, jako, že uhodím na kovadlinu. Ach, ani se neptejte, jak sem ujížděl. V minutě sem dole, a kahoty se mně jen klepaly.

Slepičky se zděšeně vyjevily:

- A nepřijde taky čapat k nám?
- I žádné strachy, povídá mourek. Jak slyším, ten má jinou sortu zobání. U toho panují jen žáby.

Všichni se na sebe ohlédli, a jako že s nich naránu něco spadne, dali se do smíchu:

- Ó, žáby! To má divné chutě na světě.

- I jen to nechte být, tuhle sem slyšel od známého z města, že je tam i páni jedí. Tak co chcete! A prej jim chutnají, jako vaše kuřátka.

Po tom slově všečen dvůr se zahemžil, a jak tu sou, mrkli nafoukle po jedli, orhnuli pýsk – hm, považte, si, nějaký Hadraba, chachá, jí jenom žáby!

Starý husák vedle poslouchá řeč a zakejhal:

- Vida! Čapat jim kuřata, to by hned byl velmožným pánem – klaníme se tobě! – ale, že to polyká žáby, je jen hadrabou. Ó, vy chásko machabejská!

I dobrý plavec utone

Uhodil první mrazík. Pod okapem domácí chalupy visely ledové cumlíčky, všelijak kroucené, a pomalu z nich kanulo – kapi kap. Nedaleký rybníček dostal světlý povlak jako halenu z čirého ledu. Jen dál, nad větší hlubinou se čeřilo, halena zůstala nedopjata. Mladý led křišťálově svítil, světlo se po něm klouzalo, jako chomáče bílých růží.

Domácí husy ráno vyběhly z vrátek, a jako kalupinky. Teď se v kupě zastavily, a hlavy v jednom spleťenci, štěbetně se rozkejhaly:

- Copak se ti zdálo? – A co tobě?
- A mně se vám zdálo, jak letěly husičky okolo mlejna a štěbetaly sobě, že bude vojna.

Vtom husák zahuboval:

- I nechte už klábosení, a pojďme se vykoupat.

Husičky nechaly všeho a už se ženou k vodě, aby si bílé košilky vymáchaly. Jedna po druhé se shýbly a hup tam. Ale hoj, jaká to dnes voda! Nohy jim ujely, a všechny kecly jako buchy. To bylo po prvním leknutí smíchu! Každá chce vstát, ale noha žejbruje sem a žejbruje tam, a tu máš! V minutě jsou na bříše znova. A zas plno štěbetného smíchu – co jen to dnes za vodu?

- Vy hloupé, vypjal husák svůj klárinet, to rybníček v noci zamrz, je dokola led.
- Led! A jak se vykoupeme?

Modré oči jim zatěkaly v dál, a hlava plná rozpaků. Konečně se vyhejpalý na břeh, a zas do kupy, a samé povídání, jako v sněmu. Husák byl první, zdvihl hlavu a vidí, tam dál voda se čeří.

- Avšak já se přeci vykoupu, povídá.
- Japak to bude, japak? Zakejhaly dokola.
- Jen počkejte.

Vzpomněl si, že Toník nechal na sínce papučky, i jde, vklouzl do nich a alou až se šněruje, jako by se bál že něco zmešká. Baniny užaslé koukají, cože to bude dělat? A milý husák hup, a na bílý led. A vida, jde se mu to jako nic, ani jednou noha nezvrtla.

Za chvílku byl u tůňky. Jaká radost! Vidí se tam jako v zrcadle, jež láká do své pohádky. Zavolal hlučně – Ej, voda, vodička, zlatá holčička! Okraj se pod ním ulomil, a už sjel na hladinu. Voda se kol něho zasmála, objala ho so svých loktů, a sladce ševelí. I koupe se, šplouchá, zobákem po sobě roní déšť stříbrných kapek, když najednou co to? Zdá se mu, jako že ho něco táhne do hlubiny, nohy jako dva centy. Vykřikl, až husy na břehu zůstaly vyplašeny a mlčí jako stěna. Vmžiku mu ulítla radost, oči vyběhly, a milý husák neví, co počít. Zaplácal křídly, vypíná se na led, ale okraj po každé lup! A hlava mu sjíždí znovu, znovu. Uh, to nějaká moc ho táhne, a odporu není. I bije se, zoufale volá, až pomalu síly docházejí. – Hlava se sklonila pod led, voda ztichla, a jen chvílku šeptne:

- Škoda, škoda, jaký plavec!

Husy ještě pohlízejí v dálku, kde ty bílé růže svítí, a jako by jim potlouklo, smutny všecky. Už se druha svého nedočkaly.

Horká jehla

Že se krejčí oběsil na pavučině, nebo že ho vítr odnesl až do samých oblak, to je ledakle vědomo. Ale co a jak náš Drobínek, neslyšel posavad nikdo. I chcete-li, poslouchejte.

Tak byl jednou v Nícojdedech krejčí, menoval se Drobínek. Kilián Drobínek. A ten sebou víc jen na stolici šil, než aby taky něco kloudného ušil. K tomu stýskal si ale dost – lidičky, to je práce! to je práce! svíčko lojová! Inu toť víme, kdo nic nedělá, má dycky nejvíc práce. A milý Drobínek už se zas kouká napravo a drbe nalevo.

No, jehlu, nůžky, cihličku měl on taky, ale víc nic. Leda až na jedno, a tomu moh i leckterý boháč závidět – u Drobínků se hemžilo dětí jako koukolat. Požehnej pánbu! Od rána do večera jiného tam neslyšet:

- Maminko, já mám hlad!

- Tak si ho hlad'.
- Co budeme mít k obědu?
- Hrníček od medu a k tomu mletou lebedu. A dyby bylo málo, píchnu ti handru, budeš mít krev.

Jednou měli zase u krejčů rodinnou událost, matka povila malinké mrňátko. Bylo radosti až až, pojd'te se všichni podívat. Jen Drobínek doma přešlapuje, mha se m dělala v okulích. Budou za chvíli křtiny, a my nemáme ani tuhle dost co málo na uctění. Aspoň kapku rosolky, co by si blíz! Vidiš, ženo, nic a nic.

Krejčová hodila hlavou:

- Ale bloudku, jaképak tento. Zaskoč si do města, víš, jak je na Myšině ten šenk, snad ti ten kmostr něco naleje.
- A to máš, dušinko, nebeský nápad. Podívej, ala bastr a už jdu.

A Drobínek něco na sebe hodil, ohlídl se dokola a ten tam. Jako by se bál, že něco zmešká. Přijde na Myšinu a zrovna povídá:

- Ale stříbrný, zlatý tatínku, nalejte mi panáčka rosolky. Máme doma křtiny, víme, tak jen, o by bylo na uctění. Ale platit dnes nebudu, nono, dyť ván neuteču, Kilián Drobínek tuhle z dolejška, však víme.
- Inu, křtiny, na sucho se těžko zapíjejí, to je stará vesta. Tak jen pojd'te, mistře, dál.

A Myšina mu nalil pěknou butelku. Drobínek ji popad jako vykoupení, poklonil se k zemi a už to upaluje, všecek radostný až mnoho. Vida, přec to u nich bude jako u lidí, růžová hle rosolka!

Kilián dychtivě kvapí, ale nedospěl ani kousek tuhle za město, dyž pojednou zahýká taková větrice, až se mohl vyjevit svět. A vtom taky rána na ránu, nebe se otevřelo, a jen to cedí jako z kádě. Inu slovem, čina ukrutná. A ke všemu pytlická tma, že by moh kapsy vybírat, a nikdo nezví co.

Ale Kilián nedbal, jenom si myslí – jaké strachy, pánbu napřed a kozel na trakař! A jen tu butelku k sobě tiskne, aby mu ji vítr nevyfouk. Ale aniž se nadál co, pojednou to s ním švihlo, div nelíbal zem. Sbírá se po čtyrech a při tom huhle – inu, na mou pravdu, snad se dál nedostanu – dyby byl někde dost malinký koutek. Zablýsklo, milý Drobínek koukne, i pěkně tě vítám, byla tam u háje bouda, a jako na zavalanou. Krejčí byl jedním hupem v ní, zapla t pánbu, sme v suchu.

- Ehe! Jestli pak se vejdem? Je to čina, prach sajraj!
- I jej dál, však já vás nepokoušu.

A tak Drobínek se kapinku přitlačil.

- A že se taky ptám, kdopak sme?
- Ale – jeden co byl, je a bude, povídá neznámý.

A hned navlíkl hovorné přadýnko: Abyste věděl, náš pantatík má dnes v půlnoci růžovou svatbu. Taková je jednou za tisíc let, abyste věděl. A tak co je u nás rohaté čeládky, každý hnedlinko všech pět dohromady, čím by ho taky jako uctili. I bylo vám hned nevyještělostí na kopy, abyste věděl. Tuhle Kurka, že mu dá celou trafiku knastru a egyptek, Murka zas takový větrník, každá lopata jiné barvy (aby se pěkně fofroval, víme?), a co prej ty, Sirkuši, máš za lubem, všichni na mne. Ale oho! já se jim nevyjevil. Bodejt', budu vám, holoubkové, předem něco malovat, a než se naděju, bude to jiný mít v pácu.

Vtom se zablesklo, v boudě to zaohnilo, a bohadle! Kilián vidí, vedle něho sedí čert, abyste věděli, čert jako valach.

Z Drobínka byla mžikou malá, malinká kulička. Ani tam v koutku nedýchá. Ale už zas dokola tma, pytlická tma, a ten vykládá dál:

- Tak abyste, sousede, taky věděl, co já. Rozvažuju všechno, až mě konečně napadlo do hlavy: Je hle nová móda s třemi fráčky, spínavou kalhotkou, čarda! to by bylo něco pro našeho pantátu. I honem fr a do města, k prvnímu krejčímu, abyste věděl, že tohle a tohle. A že do svítání musí být celé kvádro hotovo. A ten mi vám sysel povídá: Ju, u nás to není jen říct kvádro a, Pepíku, tancuj! Na takovýhle kvap bych musel mít horkou jehlu. Jářku cože? horkou jehlu? no tu vám alavanti přinesu. A abyste, sousede věděl, tuhle s ní taky letím. Jen co to přestane nahoře kvákat, já se těch nebeských kanonů tuze bojím.

Drobínkovi zasvitly hvězdičky v očích. Na místě se z chundýlku vykulil. Bodahle! horká jehla! Až se mu hlava zatočila. Ježíšku táborský, takovou mít, tohle by byla jednou podara! Ženo – děti! slyšíte? Řekli bychom – adijé, paní Nouze, pěkně se ti poroučíme. A Kilián se přitulil bez obavy blíž.

- Copak, nechce to venku přestat, není libent tuhle si kapku pozavdat? Je z prima sudu, útroby po ní jen zavýsknou.

A Drobínek mu zrovna butelku cpe. Sirkuš něco takového slyšet, už ji drží všemi desíti:

- I človíčku, že ste nepřišel dřív. Abyste byl blahoven!

A lačně se přichytil, málem byl u dna.

- Teď zas vy.
- No no, světit to nebudem. A Drobínek jako by si přihnul, až zas podává sousedu: Tak, jen to dorazte – zdruv Pecko, vypi všecko!

I jaké dlouhé komplimenty, Sirkuš se naváh a rosolka byla v něm.

- No, dobré bylo, nic nezbylo. Pane, tohle je vynález! Vědět, kdo měl takový nápad, hned bych mu postavil leštěný pomníček

Sirkuš ještě chvílku blabonil, dyž pomalu klapý klap, hlava se mu poroučela, a milý čert byl v limbu. V krejčím se rozlila po těle krev. Jen hmatl, a pojd', jehličko, pojd' ty k nám, už vámji tiskne, jako nevím co. A teď bim nebim, ced' neced', milý Kilián z boudy ven, a co měl páry, ten tam. Ani deset čertů ho nedohoní, natož jediný Sirkuš.

Ten by byl po rosolce málem prospal poslední soud. Dyž se probudil, až se mu dávno smálo slunce do boudy a den jasný jako karmazín. Vyletěl a hned ani nevěda, co se s ním děje. Aha, ta růžová svatba u nás! A na Sirkuše jako by padla hora – to sem to prohloupil! Leda abych šel vázat písek do otepí. A oči ještě na hřádě, blížil se domů, aby ho nikdo neviděl.

A teď si to někdo rozvaž na dva loty, co se nedělo u krejčů! Horká jehla tam dělá divy. Jen se Kilián otočí a hati pati, už je kabát, vesta, všechno hotovo. Místrí v celém dílu světa se uačali jen o něj rvát – pane, tohle je jednou pomocník! Toho nám seslalo nebe.

A tak netrvalo ani rok, a milý Drobínek měl peněz, mohl se v nich utopit. Hned dal všem mistrům vale a začal svůj vlastní závod. Největší dům ve městě byl jeho a výklady samý kříšťál. Hrabata, knížata, kdo chtěl mít do rána čistý obleček, všechno se hrne za Drobínkem, Žena, jen si jezdí v kočáře, kdekdo jí ruce líbe, a děti taky, jen mrknout, a na místě mají kdejakou nevyřešenost. U Drobínků, chcete-li, nechybí ani hvězdička z nebe.

No, dlouho to pěkně chodilo, až jednou se taky zastaví někdo před krámem, a jako švarný myslivec. Ohlíží si jaké nové módy, dyž tuhle slyší dva sousedy vykládat:

- Ale má ten Drobínek z pekla štěstí! Jen si považme, neměl po dlani ani chlup, a teď takové závody. Ať to jen někdo dokáže! A všechno jehlou, usmolenou jehlou.
- No ale musel to vzít horkou jehlou, to nic!

Myslivec švihl jen za řeči uchem a věděl dost.

V tom vyjel ze vrat zlatý kočár a pan Drobínek v něm. Inu co jiného – aby mu na oběd dobře chutnalo. Ani nebyl kus za městem, a v tom vyskočil k němu už ne jako myslivec, ale opravdový Sirkuš.

- Myslím, žeš mi ty něco dlužen. Copak, tuhle, horká jehla ti neuvázla nikdy za nehtem?

Drobínek se podíval, co tu najednou za chlapa, až ho někde píchlo.

- Jaká že jehla?
- I jen se nedělej! Však víme, v té boudě.
- Není mi vědomo, co za boudu.
- No, jaképak dlouhé jednání, tuhle ti čouhá. Sirkuš mu jen sáhl pod kabát, vidíš, tu je, a v celé parádě. Ale počkej, máš doma ty křtiny, na tuhle máš svou butelku, co sem ti vypil.

Na Drobínka šly závratě. Vtom Sirkuš chyt do ruky opratě, švihl po koních a hrc, milý kočár s ním uletěl a bůhví kam. Kilián ani nevěděl, jak se tam ocejtil v příkopě. Pomalu se sbírá v té promoklé haleně a jen něco pod kabátem tiskne jako vykoupení – aha, má butelka!

- abych si přichvátl, máme doma ty křtiny.

Za chvíli byl v Nicojedech, a žena hned na něj:

- Tak co, neseš?
- Nesu, matko, nesu a Drobínek postavil butelku na stůl, jen to v ní hořelo. Žena jen zaplesala:
- Sláva na výsostech, přeci ten den trochu oslavíme.

